

Міністерство освіти та науки України
Український католицький університет
Факультет суспільних наук

Кафедра соціології

Дипломна робота

**«Національні ідентичності жителів регіонів України з поліетнічним
складом: приклад Закарпатської області»**

Виконала студентка 4 курсу
бакалаврату за спеціальністю
«Соціологія», групи ССО-17-Б
Грисько Христина Ігорівна

Науковий керівник:
к.с.н., доц., завідувач
кафедри соціології **Сусак В. І.**

Львів 2021

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	2
<i>Розділ 1.</i> Теоретична та емпірична основи для вивчення національних та етнічних ідентичностей в контексті регіоналізму	6
1.1. Феномен ідентичності в соціальних науках. Національна та етнічна ідентичність: теоретичні підходи та приклади емпіричних соціологічних досліджень	6
1.2. Національні ідентичності в контексті поліетнічного регіону: концептуалізація дослідження на прикладі Закарпатської області.....	14
Висновок з розділу 1.....	18
<i>Розділ 2.</i> Методологічні та методичні засади порівняльного дослідження структури національних ідентичностей жителів Закарпатської області як поліетнічного регіону.....	19
2.1. Інтерпретація базових понять. Робочі гіпотези дослідження. Операціональна схема дослідження.....	19
2.2. Методи збору інформації.....	24
2.3. Методи аналізу даних.....	24
<i>Розділ 3.</i> Результати порівняльного дослідження структури національних ідентичностей жителів Закарпатської області як поліетнічного регіону.....	25
3.1. Порівняльний статистичний аналіз соціальних ідентичностей жителів Закарпатської області у зрізі “українці” / “представники інших національностей”	25
3.2. Параметри подібностей та відмінностей структурних компонентів національних ідентичностей “українці” та “представники інших національностей” на території Закарпатської області	32
Висновок з розділу 3.....	39
<i>Висновки</i>	42

Список використаних джерел

Додатки

Вступ

Сучасна Україна — це не тільки молодий за державними мірками політичний феномен, але й складний територіальний комплекс, в якому кожна з політико культурних складових мала власну історичну долю і розвивалася у рамках різних цивілізаційних систем. Це ще й арена перехресчування різноспрямованих політичних впливів кількох держав, які в різні часи відчували себе на українських землях повноправними господарями і насаджували у відповідних регіонах не лише власні управлінські системи, але й свої ментально культурні матриці. Зрештою це і своєрідна контактна зона, де мирно або не зовсім мирно уживалися різні етноси, де відбувався інтенсивний культурний взаємообмін і де ідентичність майже завжди була або гібридною, або ситуативною [23]. Це обумовило ситуацію, за якої конструкти національної ідентичності “українець” або інших національностей, які проживають на території сучасної України, є складеними з різних структурних компонентів.

Одним з проявів такої композитної структури національної ідентичності в сучасній Україні є її регіоналізований характер [31]. Одним з регіонів, де ця полівимірність національної ідентичності є проявленою значною мірою, є Закарпатська область, яка в деяких ЗМІ висвітлюється як “найслабше місце в Україні”. Власне сучасні ЗМІ все частіше конструюють такий образ Закарпатської області, проголошуючи її наступною “ДНР / ЛНР” [33].

Історія Закарпаття є складною, саме в цьому районі відбулося дуже багато подій, тому він дещо особливий. Після розпаду Австро-Угорщини Закарпаття перейшло під владу Чехословаччини 1919 року. Влада Чехословаччини була лояльною до жителів Закарпаття, поважала їх культуру та мову. У 1939 році була проголошена незалежна Карпатська Україна, президентом став А. Волошин, діяч культури та один з ідеологів українофільного руху на Закарпатті. Але ресурсів для того, щоб зберегти цю незалежність у них не було. Тому майже одразу землі знову були окуповані Угорщиною. У 1944 році землі увійшли до складу УРСР. У 1991 році більшість

закарпатців проголосували за незалежність України на Всеукраїнському референдумі, але також виступили і попросили надати регіону статус території з власною владою у складі України, який їм так і не надали. Далі декілька разів ще піднімалась тема про автономію Закарпаття, але вони не мали масової підтримки, навіть під час подій на Сході у 2014 році. За час незалежності України на Закарпатті побудувалась особлива політична культура, яка має ряд показників, які відрізняються. Наприклад, на Закарпатті найнижчий показник явки на парламентських та президентських виборах. Можливо, через те, що для них це не є надто важливим [31].

На території Закарпатської області проживає значна частка етнічних меншин (близько 20% населення). В деяких районах цей відсоток навіть перевищує відсоток українців (Берегівський район, де переважають етнічні угорці) [15]. Така ситуація підсилює композитний характер феномену “національна ідентичність” в географічних координатах Закарпатської області. Це обумовлює актуальність дослідження цього феномену на Закарпатті.

Метою мого дослідження є порівняльне дослідження структур національних ідентичностей жителів Закарпатської області як поліетнічного регіону.

Для досягнення мети ми виконали наступні завдання.

1. Дослідити феномен ідентичності в соціальних науках.
2. Проаналізувати основні теоретичні підходи та концепції в межах соціології, які вивчають національну та етнічну ідентичності.
3. Окреслити поняття національної ідентичності в контексті поліетнічного регіону, виконати концептуалізацію дослідження на прикладі Закарпаття.
4. Опрацювати методологічні та методичні засади авторського порівняльного дослідження структури національних ідентичностей жителів Закарпатської області як поліетнічного регіону.

5. Здійснити порівняльний статистичний аналіз соціальних ідентичностей жителів Закарпатської області у зрізі “українці” / “представники інших національностей”.

6. Вивести параметри подібностей та відмінностей структурних компонентів національних ідентичностей “українці” та “представники інших національностей” на території Закарпатської області.

7. Більшість респондентів будуть представниками української православної або греко-католицької церкви, зокрема більшість респондентів, які віднесли себе до української нації будуть греко-католиками, а респонденти, які вказали іншу національність, будуть православними.

Об’єктом дослідження за критерієм загальної проблеми є: національні ідентичності жителів поліетнічних регіонів

Об’єктом дослідження за критерієм носія проблеми є: жителі Закарпатської області, яким виповнилося 18 років.

Предметом дослідження є структурні компоненти національних ідентичностей жителів Закарпатської області сучасної України як поліетнічного регіону.

Теоретико-методологічні засади дослідження

Дослідження базується на теорії соціального конструктивізму.

Основні гіпотези дослідження

1. У представників інших національностей прив’язаність до регіону буде сильнішою, ніж в українців.
2. Більшість респондентів, які вказали іншу національність, сильніше прив’язані саме до місцевості (міста, села), на якій проживають, ніж ті респонденти, які вказали українську національність.
3. Для респондентів, що відносять себе до української нації важливішими будуть традиційні структурні компоненти їх ідентичності, ніж модерні, натомість для респондентів інших національностей, ближчими будуть

модерні структурні компоненти національної ідентичності «українець», а не традиційні.

4. Для респондентів української національності рідна мова є українська, а для людей інших національностей - інша, але у спілкуванні більшість респондентів обидвох порівнюваних груп спілкуються не українською, а іншою мовою.
5. Респонденти, що вказали українську національність, будуть відчувати сильну приналежність до соціальної групи «українець» і категорично не відчувати зв'язку з групою «росіянин», натомість респонденти, що вказали іншу національність, будуть відчувати трохи слабшу прив'язаність до групи «українець», аніж попередні, та будуть більше лояльно відноситись до національної групи «росіянин», ніж українці.
6. Респонденти, що вказали артикулювали приналежність до української національності, відчувають такий ж сильний зв'язок з групою «європеєць», які і ті респонденти, що вказали іншу національність, натомість жодна з груп не відчуває приналежності до східноєвропейської спільноти.

Емпірична база дослідження

База даних проекту “Регіон, нація та інше: міждисциплінарне та міжкультурне переосмислення України” (університет Санкт-Галлен, Швейцарія). Опитування було проведено у 2015 р. Генеральна сукупність формувалась дорослим населенням України у віці від 18 років та старшими. Вибіркова сукупність складала 5942 респонденти. З них 185 респондентів з Закарпатської області.

Структура роботи

Дипломна роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури, який налічує 34 позицій, а також 1 додатку. Робота містить один рисунок. Основний текст — пронумеровані сторінки від вступу до висновків — складається з 45 сторінок.

Розділ 1. Теоретична та емпірична основи для вивчення національних та етнічних ідентичностей в контексті регіоналізму

1.1. Феномен ідентичності в соціальних науках. Національна та етнічна ідентичність: теоретичні підходи та приклади емпіричних соціологічних досліджень

Під час соціалізації людина ідентифікує себе в різних сферах свого життя. Зазвичай ідентифікація залежить від навколишнього середовища, батьків, вчителів і так далі.

Вперше термін "ідентичність" був введений американським соціологом Е. Еріксоном (1968) [4]. Він розмежовував поняття "ідентифікація" та "ідентичність". Дослідник розглядав розвиток ідентичності як синтез ідентифікації, що виникає у процесі соціалізації індивіда – спочатку з окремими особами, а згодом – з малими й великими спільнотами. У своїх дослідженнях основну увагу вчений приділяв проблемам формування ідентичності людини як такої, яку він вбачав у розвитку, як універсальну, передусім адаптаційну структуру, як певний "процес організації життєвого досвіду в індивідуальне Я" [4]. Е. Еріксон пише, що ідентичність це процес і він відбувається не лише у межах індивідуальної, а й суспільної культури. За Е. Еріксоном, ідентифікація - це процес, що ґрунтується на основі емоційно-когнітивних зв'язків із значущим іншим, групою, образом та включення і прийняття норм, правил і цінностей значущих інших у власний внутрішній світ; в той час, як ідентичність - динамічне утворення, почуття власної істинності, повноцінності та усвідомлення особистістю причетності до світу інших [19].

Отже, ідентичність є результатом ідентифікації та поєднує в собі само детермінацію особистості, самовизначення нею своєї співпричетності до певної соціальної групи на основі самопізнання, вибору свого "Я" та зовнішньої соціальної детермінації індивіда, яка відбувається як наслідок визнання чи невизнання його різними спільнотами та окремими людьми як

“свого” або “чужого”, чи взагалі наділення індивіда певною соціальною роллю чи статусом. Тому ідентичність, як приналежність особистості до тієї чи іншої спільноти, впливає на людські риси, які формуються і повторюються, є типовими для членів даної спільноти.

Дослідниками Г. Теджфелом та Дж. Тернером була розроблена теорія соціальної ідентичності і вона включає в себе дві підсистеми: особистісну та соціальну ідентичності [5; 6]. Особистісна ідентичність - це єдність і спадковість життєдіяльності, ціннісних орієнтацій і самосвідомості особистості. Соціальна ідентичність - це єдність і спадковість певної системи соціальних характеристик (ролей, норм, статусів), що дозволяють диференціювати індивідів за їх суспільним станом і груповою приналежністю. Вона включає в себе усвідомлення людиною приналежності до певної соціальної групи чи класу, її уявлення про своє місце у суспільстві чи світі. Г. Теджфел писав, що соціальна ідентичність як частина ідентичності індивіда, яка виникає через усвідомлення свого членства в соціальній групі разом із ціннісним та емоційним значенням. Тобто соціальна ідентичність складається із окремих ідентифікацій і визначається приналежністю людини до різних соціальних категорій: раси, національності, класу, статі і т.д. Зміна ідентичності може бути зумовлена змінами в соціальному оточенні індивіда. Людина стверджує свою ідентичність відповідаючи очікуванням інших і проявляючи власну неповторність [6].

Отже, кожен індивід є причетним до певної соціальної групи, спільноти і внаслідок цього йому притаманні певні соціальні ознаки, які допомагають йому ідентифікуватись з нею. Набуває ж людина ці ознаки під час соціалізації у цій спільноті.

Е. Еріксон пише, що індивідуальна і колективна ідентичності є близькими, двома сторонами одного і того ж процесу, на відміну від традиційного погляду на них як на дещо відмінне. Він стверджує, що обидві ідентичності є соціальними і не можуть існувати одна без одної [4].

Науковець Д. Судин у своїй статті “Національна ідентичність з позиції функціоналістської перспективи: сутність та основні типи” пише, що “з погляду символічного інтеракціонізму ідентичність включає в себе два процеси:

- "Я" усвідомлює свою приналежність до певної групи;
- "Мене" підтверджує ідентичність, тобто в ході взаємодії інші сприймають індивіда як такого, що належить до певної групи [26].

Тобто спочатку людина себе ідентифікує з певною групою, а потім її сприймають, як члена цієї групи - це і є ідентичність. Варто зазначити, що до уваги індивід бере думку тих людей, які для нього значимі. Вони можуть або входити до цієї ж групи, або бути поза нею. Для індивіда ж важливіша думка людей, які входять в ту ж групу, що й він. Навколишні ідентифікують людину з певною групою, якщо його дії відповідають уявленню про поведінку члена цієї групи [26].

Д. Судин виділяє таке поняття ідентичності з погляду структурного функціоналізму, яке складатиметься з двох частин:

- 1) усвідомлення індивідом своєї приналежності до тієї чи іншої групи;
- 2) відповідності моделей поведінки індивіда тим моделям, які санкціоновані групою [26].

Усвідомлення приналежності індивіда до групи супроводжується прийняттям ним певних цінностей, норм та символів. Загалом група не встановлює чітких правил, у індивіда завжди є вибір, але він не повинен виходити за певні так звані рамки. Визначає рамки культура, тобто це можуть бути звичаї, традиції і т. д. [26]

У своїй роботі я все ж буду орієнтуватись на теорію соціального конструктивізму. Цю теорію розвинули у своїй книзі «Соціальне конструювання реальності» П. Бергер та Т. Лукман. Вони пишуть, що індивіди конструюють свою реальність в межах свого суспільства та культури, і їх реальність може відрізнитись від реальностей інших суспільств.

Одним з головних феноменів, які вивчають автори є феномен ідентичності. Автори вважають, що ідентичність є наслідком діалектичної взаємодії індивіда з суспільством [10]. Зокрема ідентичність це довгий процес, який супроводжується соціалізацією та рядом ідентифікацій під час цього процесу. Варто зазначити, що соціалізація якраз займає ключову роль у вибудовуванні ідентифікацій та ідентичності. З дитинства, коли люди стають свідомими, їм хочеться зрозуміти хто вони та яке місце займають у суспільстві. Це розуміння приходить до них під час соціалізації. За П. Бергером, ідентичність формується саме під суспільним контролем. Суспільство, у якому живе індивід, формує його і конструює його реальність. Суспільні інститути впливають на його дії та під суспільним тиском, конструюючи свою реальність, він формує й ідентичність. Таким чином виходить, що ідентичність проявляється і в актах соціального визнання, що ще раз підтверджує, що ідентичність є соціальним феноменом. Для індивіда дуже важливою є приналежність до певної групи. При цьому тут говориться не тільки про ідентичність до певних суспільства чи групи, але й ідентичність до певного соціального класу, а отже мова йде й про позиціонування себе в суспільстві. Суспільство не просто контролює наші дії, воно і формує нашу самоідентифікацію, проникаючи всередину нас [11].

Отже, ідентичність це те, як ми бачимо себе в нашій реальності, вона виникає тоді, коли ми розуміємо свою позицію в групі.

У сучасному світі, ідентичність не є чимось стійким та незмінним. У процесі вторинної соціалізації ідентичність може трансформуватись, хоча цей процес є дещо складним і залежить від багатьох факторів. С. Холл писав, що ідентичність не дана індивіду з народження, а формується поступово в ході різних процесів. І протягом життя ідентичність залишається не завершеним процесом, і безперервно формується [30]. Ідентичність формується соціальними процесами, тож якщо у них відбуваються зміни, то це може впливати і на самоідентифікацію індивідів. Варто пам'ятати, що ідентичності є різними, оскільки у кожного суспільства своя ідентичність. Таким чином

перед тим, як почнеться процес трансформації ідентичності повинна з'явитись нова соціальна структура, яка сподобається індивіду більше, ніж попередня. Тобто, якщо людині не подобаються процеси, що відбуваються у її суспільстві і вона бачить кращу альтернативу, то може відбутись ця трансформація. Але все ж це залежить від природи змін, прив'язаності людини до своєї групи та інших показників. Перенесемо це на українське суспільство. У зв'язку з напруженою ситуацією, яка склалась в країні, кількісними змінами у свідомості громадян, цілком реальний перехід від загальної української ідентичності до регіональної. Таким чином, ймовірно, люди більше ідентифікуватимуть себе зі своїм місцем проживання (містом, селом, областю), ніж з цілою нацією, країною.

Отже, ідентичність це феномен, який є результатом ідентифікацій особисті у процесі соціалізації та ототожнення себе з певною групою, а саме українським суспільством. Ідентифікація ж це процес під час якого індивід ототожнює себе з групою, приймаючи її структури та усвідомлюючи своє місце в ній.

Для того, щоб ідентифікація була здійснена, повинна бути група, яка має щось спільне. Зокрема це може бути нація або етнічна група, регіон чи область, робоча група та інші. Я розгляну 2 види ідентичності, а саме “національна” та “етнічна” ідентичності. Поняття “національна ідентичність” та “етнічна ідентичність” є одними з важливих в сучасній соціології. Однак проблемою є окреслення цих термінів та їх дефініції, які є досить розпливчастими. Зокрема, я вважаю, що спочатку варто зрозуміти значення понять “нація” та “етнос”. Саме тому у далі я розгляну декілька підходів та теорій вивчення нації та етносу в соціології і постараюсь окреслити і сформулювати ці поняття.

Е. Сміт дає визначення нації - “сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову, громадську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів” [24]. За Б. Андерсоном, нація - уявна політична спільнота, і уявляється вона як дещо обмежене, але в той же час суверенне. Уявна вона

тому, що члени навіть найменшої нації не можуть знати всіх інших членів цієї ж нації, у кожного в голові живе образ цілісності групи [8]. При цьому тут його думка кардинально відрізняється від думки Е. Гелнера, для якого фіктивність нації означає її нереальність, а винахід - фабрикацію [22]. Суть в тому, що члени нації мають дуже багато спільного, при цьому вони не думають про те, що їх відрізняє. Варто згадати і про те, чому ж нація обмежена. Обмежена тому, що якою б великою не була нація вона має кордони (вони можуть мінятися) і за її межами є інші нації. Зрозуміло, що одна нація не може включати в себе все суспільство. Нація суверенна, оскільки незважаючи ні на які фактори вона прагне бути вільною, а символом та показником цієї вільності є суверенна держава. Ну і, звичайно, вона є спільнотою, оскільки цей фактор дозволяє членам нації триматись гуртом [8].

Націоналізм це складний феномен, який є важливим сучасним елементом глобалізації. Б. Андерсон вважає, що націоналізм - це новий принцип організації суспільства, який приходить на зміну релігійному та династійному принципам [22]. Варто згадати, що Б. Андерсон виділяє 3 різних націоналізми:

- *креольський* - тип націоналізму, при якому націю конструюють люди в межах адміністративних кордонів. При ньому вищі класи свідомо конструюють націю, навіть приєднуючись до нищих. Такий тип був розповсюджений в Латинській Америці XVIII-XIX ст. ;
- *лінгвістичний* - характерний для Центральної та Східної Європи. При цьому типі не нація розвивається в межах держави, а навпаки держава будується виходячи з нації, тобто на першому місці культура та мова, а далі політичний зв'язок. В основі цього націоналізму якраз мовна спільнота, при цьому у мові може бути кілька діалектів;
- *офіційний* - націоналізм, який був характерним для імперій, які були зруйновані Першою світовою війною - Російська Імперія, Турція та Австро-Угорщина. При цьому націоналізмі влада старається створити одну націю з багатонаціонального населення. Відмінністю є те, що при

цьому націоналізмі влада може насильно створювати націю, Андерсон використовує тут слово “русифікація”.

Оскільки Україна була в складі Російської імперії, то вона була під впливом офіційного націоналізму деякий час, хоча український націоналізм теж давав про себе знати численними виступами [22]. Потім ж держава будувалась по принципу лінгвістичного націоналізму, оскільки межі будувались відштовхуючись від української нації. Зокрема схожу ідею висуває і Е. Сміт. Він пише про західну, або “громадянську”, модель нації. Тут важливе територіальне уявлення нації, тут йдеться про так званий “рідний край”, “свою землю”. Також важливим елементом є ідея батьківщини, певні закони та інституції визначені політично. З цього логічно виходить, що з’являється політична рівність всіх громадян, у яких з’являються вже права та обов’язки. Таким чином виходить, що “Історична територія, політико-юридична спільнота, політико-юридична рівність членів, спільна громадянська культура та ідеологія — ось компоненти стандартної західної моделі нації” [24].

Далі автор описує ще одну модель, яку він називає “етнічною” або незахідною. Її головною рисою є наголос на спільному походженні та однаковій культурі. Якщо при західній концепції індивід може обирати до якої нації йому належати, то тут у нього вже немає такого широкого вибору. Виходить, що “нація — це передусім спільнота людей, об’єднаних спільним походженням” [24]. Звичайно, тут є теж свої правила. Першою головною ознакою є те, що люди звертають увагу не на територію, а на походження, певну спорідненість. Важливим є те, що ці ніби-то родинні зв’язки допомагають підтримувати сильну згуртованість народу [24]. “Етнос — спільнота, у яку люди об’єднані уявленнями про спільне походження та наявністю культурної спільності — мови, звичаїв, міфів, епосу” [21]. Загалом етнічна та національна ідентичність поняття досить схожі та мають багато спільного. Варто ж описати іще таке поняття як “етнос” та “етнічна приналежність”. Насправді якраз націоналізм та етнічну приналежність часто ототожнюють і про це пише Е. Гобсбаум. Він вважає, що націоналізм - це

політична програма, яка по історичним міркам досить нещодавнє явище. Натомість принцип етнічної приналежності не передбачає ніякої програми і тим більше не є політичним поняттям [29]. Е. Гобсбаум пише, що принцип етнічної приналежності - це чіткий та легкий спосіб вираження істинного відчуття приналежності до певної групи, тобто групової ідентичності, яка визначає, що “ми” відрізняємось від “них” [29]. Іншими словами автор пише, що націоналізм відноситься більше до політики, а етнічна приналежність до соціології та соціальної антропології. Вона може бути пов’язана з державними питаннями, але не є політичною [29]. Загалом етнічна ідентичність це ототожнення індивіда з групою людей, у яких спільне з ним походження та однакова культура.

Е. Сміт виділяє основні риси національної ідентичності:

- рідний край;
- історична пам’ять;
- спільна культура;
- єдині права та обов’язки для членів;
- спільна економіка [24].

Поняття “національна ідентичність” та “етнічна ідентичність” є схожими, але все ж не одним й тим самим. Зокрема, національна ідентичність дуже обширна та стосується держави, має політичний підтекст, а етнічна ідентичність це все ж віднесення себе до свого роду, походження.

У час глобалізації варто згадати і про регіоналізм та регіональну ідентичність, яка може підсилити композитний характер національної ідентичності у тій чи іншій країні.

Звичайно, регіональна ідентичність, як і національна чи етнічна не має чіткого визначення і не є однозначним феноменом. Регіональна ідентичність все ж є швидше територіальною. Регіональна ідентичність у індивідів може поєднуватися з національною, і в залежності від ситуації буде переважати одна або інша. При цьому регіональна група може претендувати стати нацією або ж залишатись малою групою в межах більшої нації.

За Е. Томпсоном, «регіоналізм є одночасно і ідеологією, і стратегією, яка використовується з метою забезпечення переваг для регіону» [23]. За допомогою регіоналізму люди можуть вимагати реалізувати якісь їхні прагнення чи відстоювати свої (регіону) інтереси. У сучасному світі регіоналізм набуває трохи іншого значення. Люди пропонують регіоналізм на противагу централізації, як певний вид правління. Л. Нагорна вважає, що регіоналізм присутній у всіх суспільствах сучасності, але не всюди виступає. Якщо влада враховує побажання всіх територій країни, то швидше за все регіоналізм не буде розвиватись, оскільки людям комфортно буде жити. Також це залежить від регіональних еліт, масових суспільних настроїв та загальної ситуації в країні [23].

Регіональна ідентичність - це зазвичай процес самоідентифікації індивіда з територією, на якій він проживає. Концептуалізація поняття є складною оскільки поняття “регіон” та “ідентичність” теж є доволі розпливчастими. Описуючи значення поняття “регіональна ідентичність” можна відштовхуватись від поняття регіоналізму, але воно має ще більше різних значень ніж поняття “регіон”. Ці всі поняття є уявленими і не мають ніякого чіткого окреслення. Ми уявляємо собі націю, уявляємо регіон, уявляємо свою ідентичність до них. Ми представляємо цю групу, окреслюємо її в голові, але межі ці досить розпливчасті і у кожного можуть бути різними. Говорячи про регіони, ми не можемо їх ототожнювати з областями, тому це означає, що вони не мають меж на законодавчому рівні чи картах. Це все змушує нас замислитись над існуванням і окресленням ідентичностей та просторових ідентифікацій. У той же час показує, наскільки важко виміряти ідентичність науковцям.

1.2. Національні ідентичності в контексті поліетнічного регіону: концептуалізація дослідження на прикладі Закарпатської області

На даний момент, саме у Закарпатській області найрізноманітніший склад населення, там проживає велика кількість національних меншин, що

зумовлено історичними подіями. Варто описати поняття “регіон” та “поліетнічний регіон” для того, щоб було зрозуміло з чим ми працюватимемо. Отже, основне значення регіону - це частина земної поверхні із замкненими межами, яка характеризується цілісністю та своєрідністю в певному відношенні.

Термін "регіон" має загальний зміст і застосовується для позначення територіальної ділянки будь-якого розміру, виділеної за різними ознаками або комплексом ознак [13]. Але нам цікаве це поняття з точки зору соціального. За Е. Томпсоном, регіон – достатньо аморфна концепція, схожа на хамелеона, коли піддається аналізу на субнаціональному рівні [12]. З філософської точки зору регіон – це аналог особливого світу з притаманним тільки йому специфічним менталітетом, способом мислення, традиціями, світосприйманням [12]. У загальнотеоретичному (внутрідержавному) сенсі під регіоном найчастіше розуміють територіальне співтовариство – структурну одиницю, що перебуває на мезорівні між суспільством як цілісністю і територіальними спільнотами низового рівня – населеними пунктами [12]. Переважно регіони сформовано історично, жителі певної території пов’язані з нею і об’єднані в одну групу, що складається з декількох міст та сіл, - регіон. Регіон не завжди дорівнює області, він може поєднувати в собі території різних областей.

Загалом регіон має свої особливості, менталітет, часто також свої культуру та традиції, що й об’єднує його жителів і відрізняє від жителів інших регіонів. Регіон можна розглядати у різних площинах і у кожній він матиме своє значення, що буде залежати від того, які дослідницькі питання стоять перед науковцем для його вивчення. Зокрема нас цікавить регіон - як соціальний конструкт, який об’єднує в собі індивідів зі схожим менталітетом, спільною історичною пам’яттю та культурними традиціями.

Якщо говорити про “поліетнічний регіон”, то це означає, що він поєднує в собі декілька етносів (два і більше), які мають схожу історію, прив’язані до певної території та культури. Етнос - це духовна чи культурна спільність

людей, які до того ж об'єднані спільними історією, походженням та зачасти проживають на одній території. Етнічній групі притаманні своя мова, культура, традиції. Поняття “етнос” часто порівнюють з поняттям “народ”. Народ - це жителі однієї держави, зазвичай він може в собі містити декілька етнічних груп.

І держава, і регіон можуть бути полетнічними. Саме тому, коли ми говоримо про національну ідентичність, не варто забувати й про етнічну ідентичність, яка може бути або сильнішою, або слабшою. Не завжди ці ідентичності накладаються одна на одну, оскільки у більшості сучасних держав проживають різні етнічні групи. До прикладу, індивід, що проживає в Україні може бути представником етнічних меншин і тоді у нього будуть різні ідентичності - національна (українська) ідентичність та етнічна (інша) ідентичність. До цього може додаватись й регіональна ідентичність і в залежності від ситуації індивід може відчувати сильнішу приналежність або до регіону, або до країни, або ж до своєї етнічної групи.

Говорячи про Закарпаття, можна сказати, що цей регіон є досить строкатим у плані культури, порівняно з іншими регіонами України. Я вже згадувала, що в цього регіону своя особлива історія, він був під владою різних країн перед тим, як його жителі визнали його кусочком України [31]. Етнічний склад цього регіону досить різноманітний, крім українців і русинів там проживають угорці, словаки, румуни та інші. Зокрема, Закарпаття активно співпрацює з Угорщиною у різних сферах. Угорщина фінансує угорські школи та різні події. Зокрема, на 2015 рік щонайменше 94 тис закарпатців мали угорські паспорти [32].

Загалом закарпатську регіональну ідентичність можна назвати досить стійкою. Але на противагу цьому, варто зазначити, що більшість закарпатців все ж визнають свою ідентичність до українського народу і не хочуть відділитись від держави [31]. Як я згадувала раніше, особливість регіональної ідентичності в тому, що вона може накладатись на загально-національну. Тобто вони ідентифікують себе як українців, але також у них є прив'язаність

до регіону, як і до країни. Так само можна припустити, що їх ідентичність може бути ситуативною, сконструйованою з низки компонентів, які можуть мати ієрархізований характер.

Зважаючи на вище написане, стає зрозуміло, що дослідження структурних компонентів національної ідентичності передбачає дослідження й інших структур ідентичностей індивідів. Зокрема національні ідентичності жителів поліетнічних регіонів можуть бути дуже тісно пов'язані з регіональною та етнічною ідентичностями.

Закарпаття за крайні сто років було під владою різних країн, що знатно повпливало на склад населення цього регіону. З початку ХХ ст. Закарпаття було під владою 5 країн (Чехословаччина, Карпатська Україна, Угорщина, СРСР (Радянська Україна), Україна). Звісно, це повпливало й на культуру регіону. Кожна держава вклала дещо своє, але все ж жителі Закарпаття завжди були пов'язані з українським народом, їх історією та становленням нації. Зараз у ЗМІ часто говорять про мовні конфлікти на Закарпатті, оскільки відомо, що велика кількість людей у цьому регіоні розмовляють угорською мовою, або ж діалектом, а не українською. На Закарпатті працюють угорські школи та дитячі садки, часто можна побачити вивіски та рекламу угорською. Це спричиняє шум довкола національної ідентичності жителів області. Але не доведено, що є зв'язок між тим, якою мовою людина розмовляє і громадянином якої держави вважає себе.

Про це ми писали вище, ідентичностей може бути декілька й інколи, регіональна ідентичність може бути набагато сильнішою. Все ж з самого початку ми подивимось, яка кількість респондентів буде іншої національності. Тоді будемо порівнювати респондентів, які зазначили, що вони української національності, та тих, які вказали іншу національність.

Далі ми будемо досліджувати структурні компоненти національної, регіональної та локальної ідентичностей індивіда. Таким чином можна буде порівняти наскільки респонденти однієї чи іншої групи прив'язані до української нації, а на скільки до регіону, у якому проживають, чи до

території/місцевості. На це може впливати й час проживання респондента у цій місцевості. Ймовірно, що люди, які живуть у цьому регіоні з народження будуть більш пов'язані з ним, аніж ті, хто туди переїхали пізніше. Гіпотетично жителі Закарпаття будуть відчувати більшу прив'язаність до регіону та місцевості, де проживають, аніж до держави чи нації.

Також жителі Закарпаття, які не є української національності, можуть відчувати більше приналежності до своєї етнічної групи, аніж до певної нації.

Етнічна та регіональна ідентичності теж можуть замінити одна одну у ієрархії ідентичностей жителя Закарпаття.

Також любов до свого регіону може більш виражена у жителів Закарпаття, які є інших національностей, аніж у тих, хто є українцями. Незважаючи на це українці можуть більше сумувати за рідним краєм, пишатись ним та відчувати себе його частиною. Це пов'язано з тим, що жителі цього регіону, які є інших національностей, можуть не мати такого сильного зв'язку з українським Закарпаттям.

Висновок до розділу 1

У даному розділі я розглянула поняття ідентифікації та ідентичності, визначила різницю між ними, а також описала різні теорії та підходи до вивчення ідентичності, національної та регіональної ідентичності зокрема.

Проаналізувавши різні підходи та теорії, ми вирішили, що будемо покладатись на теорію соціального конструктивізму. За нею індивіди конструюють свою реальність в межах свого суспільства та культури, і їх реальність може відрізнитись від реальностей інших суспільств. За цією теорією ідентичність – це соціально сконструйований феномен, який який складається з певних структурних компонентів.

Далі я розглянула поняття “національної” та “етнічної” ідентичностей. Поняття “національна ідентичність” та “етнічна ідентичність” є схожими, але все ж не одним й тим самим. Зокрема, національна ідентичність дуже обширна

та стосується держави, має політичний підтекст, а етнічна ідентичність це все ж віднесення себе до свого роду, походження.

Ми виконали концептуалізацію нашого дослідження на прикладі Закарпатської області, як поліетнічного регіону. У цьому підрозділі ми зрозуміли, що існує певна ієрархія ідентичностей, у якій різні структурні компоненти ідентичностей можуть змінюватись ситуативно. Тобто одна ідентичність може бути сильною чи слабшою, у залежності від контексту та ситуації. Зокрема ми вирішили порівнювати дві національні групи «українці» та «інші національності» за структурними компонентами відчуття приналежності до різних соціальних та національних груп.

Отже, центральною темою нашого дослідження є структури національних ідентичностей жителів поліетнічних регіонів на прикладі Закарпатської області

Розділ 2. Методологічні та методичні засади порівняльного дослідження структури національних ідентичностей жителів Закарпатської області як поліетнічного регіону

Загальна теоретична інтерпретація базових понять:

Ідентичність - це феномен, який є результатом ідентифікацій особисті у процесі соціалізації та ототожненням себе з певною групою.

Ідентифікація - це процес під час якого індивід ототожнює себе з групою, приймаючи її структури та усвідомлюючи своє місце в ній.

Етнос – спільнота, у яку люди об'єднані уявленнями про спільне походження та наявністю культурної спільності – мови, звичаїв, міфів, епосу [23].

Етнічна ідентичність - це ототожнення індивіда з групою людей, у яких спільне з ним походження та однакова культура.

Національна ідентичність - це ототожнення індивіда з групою, яка пов'язує членів законами, спільною економікою та територією; має політичний підтекст.

Регіональна ідентичність - це процес самоідентифікації індивіда з територією, на якій він проживає.

Етнічні меншини - різновид людської спільноти, група населення певної держави, що має спільні походження (дійсне чи уявне), культурні або фізичні характеристики, систему поглядів і зразків поведінки [20].

Регіон - соціальний конструкт, який об'єднує в собі індивідів зі схожим менталітетом, спільною історичною пам'яттю та культурними традиціями.

Поліетнічний регіон - регіон, що поєднує в собі декілька етносів (два і більше), які мають спільну історію, прив'язані до певної території та мають схожу культуру.

Жителі Закарпаття (або Закарпатської області) - люди, що проживають на території Закарпатської області.

2.1 Робочі гіпотези дослідження

Мною першою гіпотезою є “У представників інших національностей прив’язаність до регіону буде сильнішою, ніж в українців”

Незважаючи на те, що Закарпаття знаходилось під владою різних країн протягом крайнього століття, люди все ж жили на одній і тій ж території та уявно окреслювати свій регіон у кожній з держав. Саме через це люди швидше відчуватимуть приналежність до Закарпаття, аніж до України загалом. Зокрема респонденти, що вказала іншу національність, ймовірно відчуватимуть сильнішу прив’язаність до регіону, аніж ті, хто вказав українську національність.

Другою гіпотезою мого дослідження є “Більшість респондентів, які вказали іншу національність, сильніше прив’язані саме до місцевості (міста, села), на якій проживають, ніж ті респонденти, які вказали українську національність”

Це пов’язано з тим, що для жителів Закарпаття дуже важливими є рідне місто чи село, у якому вони проживають і вони хотіли б, щоб їхня родина та близькі проживали саме там. Зокрема для респондентів іншої національності це буде більш важливо, оскільки вони мають там свій унікальний склад населення.

Третьою гіпотезою мого дослідження є «Для респондентів, що відносять себе до української нації важливішими будуть традиційні структурні компоненти їх ідентичності, ніж модерні, натомість для респондентів інших національностей, ближчими будуть модерні структурні компоненти національної ідентичності «українець», а не традиційні»

Четвертою гіпотезою мого дослідження є “Для респондентів української національності рідна мова є українська, а для людей інших національностей - інша, але у спілкуванні більшість респондентів обидвох порівнюваних груп спілкуються не українською, а іншою мовою”

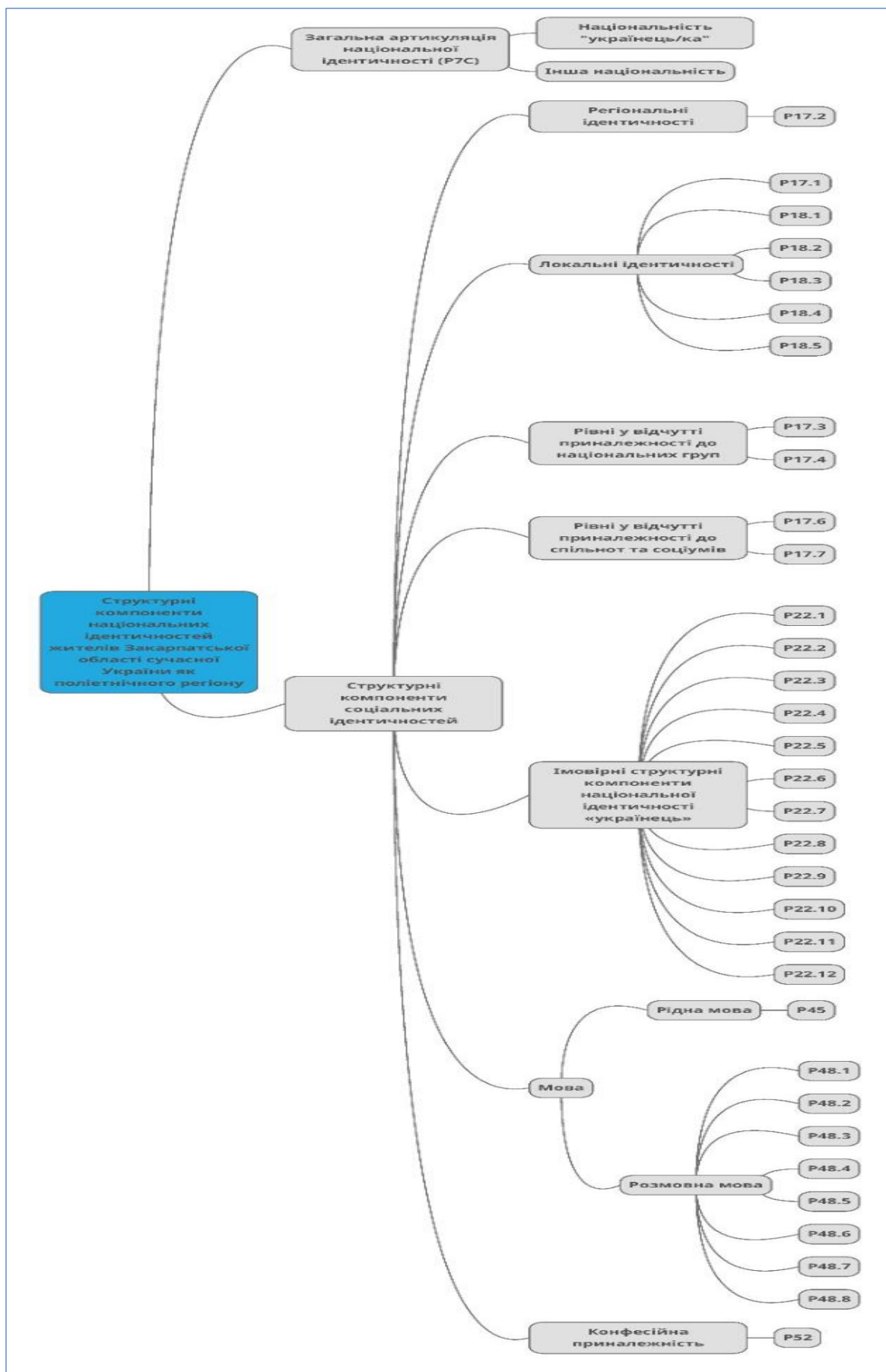
Звичайно, що рідна мова буде відповідати національності, але незважаючи на це респонденти можуть спілкуватись в оточенні суржигом чи іншою мовою. Зокрема, чим ближче коло спілкування, тим більша кількість респондентів спілкуються іншою мовою. Натомість з незнайомими людьми, чиновниками респонденти будуть спілкуватись все ж таки українською.

П'ятою гіпотезою мого дослідження є «Респонденти, що вказали українську національність, будуть відчувати сильну приналежність до соціальної групи «українець» і категорично не відчувати зв'язку з групою «росіянин», натомість респонденти, що вказали іншу національність, будуть відчувати трохи слабшу прив'язаність до групи «українець», аніж попередні, та будуть більше лояльно відноситись до національної групи «росіянин», ніж українці»

Шостою гіпотезою мого дослідження є «Респонденти, що вказали артикулювали приналежність до української національності, відчують такий ж сильний зв'язок з групою «європеець», які і ті респонденти, що вказали іншу національність, натомість жодна з груп не відчуває приналежності до східноєвропейської спільноти»

Сьомою гіпотезою мого дослідження є «Більшість респондентів будуть представниками української православної або греко-католицької церкви, зокрема більшість респондентів, які віднесли себе до української нації будуть греко-католиками, а респонденти, які вказали іншу національність, будуть православними»

Рисунок 1. Операціональна схема дослідження

Експлікація:

- P17.1 - Мешканцем своєї місцевості
- P17.2 - Мешканцем свого регіону
- P17.3 - Українцем
- P17.4 - Росіянином
- P17.6 - Представником східнослов'янської спільноти
- P17.7 - Європейцем
- P18.1 - Я сумую, коли мене довго тут немає
- P18.2 - Я пишаюся цим місцем
- P18.3 - Це місце є частиною мене
- P18.4 - Я хотів би звідси виїхати
- P18.5 - Я хотів би, щоб у майбутньому мої близькі тут мешкали
- P22.1 - Бути народженим в Україні
- P22.2 - Мати українське громадянство
- P22.3 - Мешкати в Україні більшу частину життя
- P22.4 - Розмовляти українською
- P22.5 - Поважати українські політичні інституції і закон
- P22.6 - Відчувати себе українцем
- P22.7 - Мати українське походження
- P22.8 - Бути готовим захищати Україну у випадку загрози її суверенітету та цілісності
- P22.9 - Поважати і дотримуватися українських традицій
- P22.10 - Допомогати своїм співвітчизникам
- P22.11 - Брати активну участь у громадському житті країни
- P22.12 - Вважати українцями усіх громадян незалежно від їх етнічного походження
- P45 - Яку мову Ви вважаєте рідною?
- P48.1 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Батьками
- P48.2 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Дідусями й бабусями
- P48.3 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Дітьми
- P48.4 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Найближчими друзями
- P48.5 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Колегами по роботі
- P48.6 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Чиновниками
- P48.7 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Продавцями
- P48.8 - Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Незнайомими людьми
- P52 - До якої Церкви (релігійної спільноти, конфесії) Ви належите?

2.2 Методи збору інформації

У соціології немає чіткого опису, як вимірювати ідентичність, а тим більше національну ідентичність. Ця тема є досить актуальною та сучасною в даній науці. У цій роботі ми будемо виконувати вторинний аналіз даних кількісного соціологічного дослідження, проведеного іншими дослідниками. Про валідність вимірювання національної ідентичності кількісними методами писав Данило Судин у своїй статті “Контекстуальна обумовленість національної ідентичності та валідність її вимірювання кількісними методиками” [25].

Емпіричною основою дослідження є база даних проекту “Регіон, нація та інше: міждисциплінарне та міжкультурне переосмислення України” (університет Санкт-Галлен, Швейцарія). Опитування було проведено у 2015 р. Генеральна сукупність формувалась дорослим населенням України у віці від 18 років та старшими. Вибіркова сукупність складала 5942 респонденти. З них 185 респондентів з Закарпатської області [1].

2.3 Методи аналізу даних

Ми виконали двовимірний аналіз даних в контексті виявлення впливу факторної змінної “загальна національна ідентичність” (“українець(ка)/ “інша національність” на розподіли значень змінних, що відображають соціальні ідентичності жителів Закарпатської області. У ситуації, коли показникові змінні були номінальними, ми будували таблиці кростабуляцій із проведенням тесту хі-квадрат незалежності. Якщо ж залежні змінні були неперервними порядковими, то ми використовували однофакторний дисперсійний аналіз. Ми аналізували дані на основі відповідей 185 респондентів (жителі Закарпатської області), з них 167 вказали свою ідентичність як українці, а 18 віднесли себе до інших національностей [1].

Розділ 3. Результати порівняльного дослідження структури національних ідентичностей жителів Закарпатської області як поліетнічного регіону

3.1 Порівняльний статистичний аналіз структурних компонентів соціальних ідентичностей жителів Закарпатської області у зрізі “українці” / “представники інших національностей”.

Отже, ми порівняли структурні компоненти соціальних ідентичностей між двома основними групами факторної змінної (“українці” / “представники інших національностей”). Почали ми з регіональної ідентичності. Отже, першим, що ми проаналізувати, було відчуття приналежності до регіону. Зокрема питання звучало “Якою мірою Ви почуваетесь мешканцем свого регіону?”, де шкала виглядала так: 1 - категорично ні; 2 - скоріше ні; 3 - важко сказати; 4 - скоріше так; 5 - однозначно так. За результатами аналізу середнє значення серед українців - 4,5569, а серед респондентів інших національностей - 4,000; різниця у відчутті приналежності до регіону є статистично значима - Sig. 0,000.

Далі ми проаналізували локальні ідентичності респондентів та різницю у відчутті приналежності до місцевості, на якій вони проживають. Це питання з того ж блоку, що й попереднє і має ту ж шкалу, що й минуле. Значить звучить воно так «Якою мірою Ви почуваетесь мешканцем свого регіону?» За результатами однофакторного дисперсійного аналізу середнє значення відчуття приналежності до своєї місцевості у респондентів, що вказали національну ідентичність “українець” дорівнює 4,5509, а у тих, хто вказав іншу національність - 3,9444. Різниця між значеннями статистично значимі - Sig. 0,000.

Для того, щоб аналізувати локальні ідентичності респондентів ми взяли ще один блок питань “Наскільки наведені твердження відповідають Вашим почуттям щодо міста або села, де Ви мешкаєте.” зі шкалою відповідей: 1 - Зовсім не відповідає; 2 - Мабуть не відповідає; 3 - Важко сказати; 4 - Мабуть відповідає; 5 - Цілком відповідає.

Першим твердженням у цьому блоці було «Я сумую, коли мене довго тут немає». За результатами аналізу середнє значення у тих, хто вказав українську національність - 4,2635, а у тих, хто вказав іншу національність - 3,5556. Різниця між цими значеннями є статистично значима - Sig. 0,000.

Наступним було твердження «Я пишаюся цим місцем». Різниця між середніми значеннями є статистично значима - Sig. 0,000. За результати аналізу у респондентів, що вказали національність “українці” середнє значення дорівнює 4,3293, а у респондентів, які вказали іншу національність - 3,5000.

Ще одним твердженням з цього ж блоку було “Це місце є частиною мене”. Середнє значення для респондентів, що вказали українську національність - 4,1317, а для тих, хто вказав іншу національність - 3,5000. Різниця між значеннями є статистично значима - Sig. 0,002.

Четвертим твердженням з цього ж блоку було “Я хотів би звідси виїхати”. Тут середні значення є такими: у респондентів, що вказали українську національність - 2,2335, а у тих, що вказали іншу національність - 3,0556. Різниця між значеннями є статистично значима - Sig. 0,007.

Останнім твердженням з цього блоку було “Я хотів би, щоб у майбутньому мої близькі тут мешкали”. У результаті аналізу ми виявили, що для респондентів, що вказали українську національність середнє значення дорівнює 3,8383, а для тих, що вказали іншу національність - 3,2778. Різниця між цими значеннями є статистично значима - Sig. 0,006.

Наступний компонент, який ми дослідили це рівні приналежності до національних груп. Питання у цьому блоці звучало так “Якою мірою Ви почуваетесь...?”, де шкала виглядала ось так: 1 - категорично ні; 2 - скоріше ні; 3 - важко сказати; 4 - скоріше так; 5 - однозначно так.

Перша національна група “українець”, де середнє значення для тих, хто вказав українську національність є 4,8084, а для тих, хто вказав іншу національність - 3,7222. Різниця між цими значеннями є статистично значима - Sig. 0,000.

Другою національною групою була “росіянин”. Середнє значення для українців - 1,1078, а для тих, що вказали іншу національність - 2,5000. Різниця між цими значеннями є статистично значима - Sig. 0,000.

Далі ми аналізували рівні у відчутті приналежності до спільнот та соціумів. Питання звучало “Якою мірою Ви відчуваєтеся...?”, де шкала виглядає так: 1 - категорично ні; 2 - скоріше ні; 3 - важко сказати; 4 - скоріше так; 5 - однозначно так.

Спочатку ми проаналізували відчуття приналежності до східнослов'янської спільноти, тобто наскільки респонденти відчувають себе представником східнослов'янської спільноти. У результаті аналізу, середні значення для респондентів, що вказали українську національну ідентичність - 2,6407, а для тих респондентів, що вказали іншу національну ідентичність - 2,9444. Різниця між цими значеннями не є статистично значима - Sig. 0,254.

Ще одна група відчуття приналежності до якої ми проаналізували це “європейці”. Середні значення для респондентів, що вказали українську національність - 3,1497, а для респондентів, що вказали іншу національність - 4,0556. Різниця між значеннями є статистично значима - Sig. 0,021.

Далі ми вирішили аналізувати ймовірні структурні компоненти національної ідентичності “українець”. Тут ми будемо аналізувати блок з 12 тверджень, щоб дізнатись, що важливо для того, щоб відчувати себе українцем. Питання звучить так “На Вашу думку, наскільки важливі є наступні речі, щоб бути справжнім українцем”, де шкала виглядає ось так: 1 - зовсім не важливо; 2 - не дуже важливо; 3 – середньо; 4 - достатньо важливо; 5 - дуже важливо.

Отже, першим твердженням було “Бути народженим в Україні”. За результатами аналізу ми виявили, що у респондентів, які вказали українську національність середнє значення - 4,0000, а у тих, що вказали іншу національність - 3,3333. Різниця між середніми значеннями є статистично значима - Sig. 0,016.

Наступне твердження, яке ми аналізували це “Мати українське громадянство”. Для респондентів, що вказали українську національність середнє значення дорівнює 3,7702. Для респондентів, що вказали іншу національність середнє значення - 3,4444. Різниця між середніми значеннями є статистично не значима - Sig. 0,238.

Наступним структурним компонентом національності “українець” було “Мешкати в Україні більшу частину життя”. У результаті аналізу, ми бачимо такі середні значення - у респондентів, що вказали українську національність - 4,0419, у респондентів, що вказали іншу національність - 3,4444. Різниця між цими значеннями є статистично значима - Sig. 0,009.

Далі ми аналізували наскільки важливо розмовляти українською для того, щоб бути українцем. У респондентів, що вказали українську національність, - 3,5988, а у респондентів, що вказали іншу національність, - 3,3333. Різниця між цими значеннями є статистично не значима - Sig. 0,466.

Наступним твердженням було “Поважати українські політичні інституції та закон”. За результатами аналізу виявилось, що для респондентів, що вказали українську національність середнє значення дорівнює 4,2761, а для респондентів, що вказали іншу національність, - 4,0556. Різниця між цими значеннями є статистично не значима - Sig. 0,235.

Далі ми аналізували наскільки важливо відчувати себе українцем для того, щоб бути українцем. За результатами аналізу, ми виявили, що у респондентів, які вказали українську ідентичність середнє значення - 4,7346, а у респондентів, що вказали іншу національність - 3,9444. Різниця між цими значеннями є статистично не значима - Sig. 0,000.

Наступний ймовірний компонент національної ідентичності “українець” це “Мати українське походження”. Отже, для респондентів, що вказали національність “українець” середнє значення дорівнює - 4,4545, а для респондентів іншої національності - 3,2222. Різниця між середніми значеннями є статистично значимою - Sig. 0,000.

Ще один компонент, який ми проаналізували це “Бути готовим захищати Україну у випадку загрози її суверенітету та цілісності”. За результатами аналізу, ми виявили, що для респондентів, які вказали українську ідентичність середнє значення - 4,3902, а для респондентів, що вказали іншу національність - 4,0556. Різниця між середніми значеннями є статистично не значущою - Sig. 0,050.

Далі ми вирішили проаналізувати чи для того, щоб бути українцем важливо поважати і дотримуватися українських традицій. У результаті аналізу ми отримали такі середні значення: у респондентів, що вказали українську національність, - 4,4242, а у респондентів, що вказали іншу національність – 4,1111. Різниця між середніми значеннями є статистично не значимою - Sig. 0,066.

Наступним ймовірним структурним компонентом національної ідентичності “українець” є “ Допомогати своїм співвітчизникам”. Респонденти, що вказали українську національність, мали середнє значення - 4,2635, а респонденти, що вказали іншу національність - 4,1111. Різниця між середніми значеннями є статистично не значимою - Sig. 0,349.

Ще одне твердження, яке ми вирішили проаналізувати є “Брати активну участь у громадському житті країни”. У результаті аналізу, у нас з’явилися такі середні значення, для респондентів-”українців” - 4,0485, для респондентів іншої національності - 3,5625. Різниця між середніми значеннями є статистично значима - Sig. 0,008.

Останній компонент, який ми аналізували це “Вважати українцями усіх громадян незалежно від їх етнічного походження”. У тих респондентів, що вказали українську національність середнє значення було 3,9020, а у тих, що вказали іншу національність - 3,8125. Різниця між середніми значеннями є статистично не значима - Sig. 0,681.

Наступним ми проаналізували такий структурний компонент соціальних ідентичностей як “Мова”. Зокрема, ми проаналізували рідну мову респондентів та розмовну.

Отже, залежною змінною була “Рідна мова”. Питання було сформульовано так: “Яку мову Ви вважаєте рідною?” з такими варіантами відповідей:

- українську;
- російську;
- і українську, і російську;
- українську і іншу;
- російську і іншу;
- іншу;
- суржик;
- важко відповісти

За результатами аналізу різниця є статистично значима - Sig. 0,000, а отже мова має значення. Отже, 95,2% респондентів, що відчувають приналежність до української нації, вказали рідну мову - “українську”, 1,8% респондентів вказали, що їх рідні мови є “і українська, і російська”, 1,2% вказали, що їх рідні мови “українська та інша”, 0,6% обрали відповідь “суржик”, та ще 0,6% виявилось важко відповісти. Зокрема 50% респондентів, що відчувають приналежність до інших націй, вказали рідну мову “українську”, 16,7% вказали, що вважають рідними мовами “і українську, і російську”, а 11,1% вказали, що їх рідна мова “російська”, 5,6% вважають рідними мовами “українську та іншу”, а ще 5,6% вважають, що “суржик” їх рідна мова, 11,1% вказали, що їм важко відповісти на це питання.

Далі ми проаналізували розмовну мову респондентів і подивимось чи відрізняються ці значення. Залежними були змінні з блоку “Якою мовою Ви спілкуєтесь з ...”, де були такі ж варіанти відповідей, як в минулому питанні.

Перше, що ми проаналізували це була мова спілкування з батьками. Різниця між значеннями статистично значуща - Sig. 0,000. Отже, 92,2% респондентів, що вказали приналежність до української нації, спілкуються з батьками українською мовою. Натомість відсоток респондентів, що вказали

приналежність до інших націй, менший, а саме 61,1% респондентів з цієї групи спілкуються з батьками українською.

Далі ми подивились, якою мовою респонденти спілкуються з дідусями та бабусями. Різниця між значеннями статистично значуща - Sig. 0,000. 90,4% респондентів, що віднесли себе до української нації, та 61,1% респондентів, що відносять себе до інших націй, спілкуються з бабусями та дідусями українською мовою.

Наступна група людей з якими можуть спілкуватись респонденти це “діти”. Отже, з дітьми українською мовою спілкуються 91,0% респондентів, що вказали принадлежність до української нації, та 61,1% респондентів, що віднесли себе до інших націй. Варто зазначити, що різниця між значеннями є статистично значуща - Sig. 0,000.

У контексті спілкування з найближчими друзями українською мовою спілкуються 89,2% респондентів, що віднесли себе до української нації, та 50,0% респондентів, що віднесли себе до інших націй. Різниця між значеннями є статистично значуща - Sig. 0,000. Зокрема відсоток зменшився у обох груп факторної змінної, у порівнянні з контекстами спілкування з родиною (батьки, бабусі й дідусі, діти).

Далі ми проаналізували, якою ж мовою спілкуються більшість респондентів з колегами по роботі. Отож, 90,4% респондентів, що вказали українську національність, та всього 38,9% респондентів, що вказали іншу національність, спілкуються з колегами по роботі українською мовою. Зокрема, 44,4% респондентів, що вказали іншу національність, спілкуються на роботі і українською, і російською. Натомість тільки 5,6% респондентів української національності вказали, що спілкуються і українською, і російською мовами з колегами по роботі. Різниця між значеннями є статистично значуща - Sig. 0,000.

Далі ми подивились якою мовою спілкуються респонденти з чиновниками. Отже, 94,0% респондентів, що співвідносять себе з українською нацією, та 55,6% респондентів, що співвідносять себе з іншими націями,

спілкуються з чиновниками українською мовою. Різниця між значеннями є статистично значуща - Sig. 0,000.

Наступним ми розглянемо контекст спілкування з продавцями. 89,8% респондентів, які ідентифікують себе з українцями, та 38,9% респондентів, що ідентифікують себе з іншими націями, спілкуються з продавцями українською мовою. Різниця між значеннями є статистично значуща - Sig. 0,000.

Остання група людей, з якими можуть спілкуватись респонденти це “незнайомі люди”. Отож, 86,2% респондентів, які вказали приналежність до української нації, та 38,9% респондентів, які вказали приналежність до інших націй, спілкуються з незнайомими людьми українською мовою. Різниця між значеннями є статистично значуща - Sig. 0,000.

Ще один компонент, за яким ми порівняли досліджувані групи це «Конфесійна приналежність». За результатами аналізу 28,7% респондентів, що віднесли себе до української нації, є представниками Української Православної церкви Київського Патріархату, 12% сказали, що просто православні; 38,9% є представниками Греко-Католицької церкви. Що стосується представників інших національностей, то 11,1% з них є представниками Української Православної церкви Київського Патріархату, 33,3% просто православні, 11,1% є греко-католиками, і ще 11,1% є представниками Римо-Католицької церкви.

3.2. Параметри подібностей та відмінностей структурних компонентів національних ідентичностей “українці” та “представники інших національностей” на території Закарпатської області

Покладаючись на результати статистичного аналізу, представленого вище, ми проаналізуємо параметри подібностей та відмінностей структурних компонентів національних ідентичностей “українці” та “представники інших національностей” на території Закарпатської області.

Отже, розпочнемо з порівняння особливостей регіональної ідентичності репрезентантів досліджуваних нами національних когорт. Відштовхуючись

від середнього значення зрозуміло, що й ті, що артикулювали українську національність, й ті, що артикулювали іншу національність, відчують приналежність до свого регіону, але українці все ж таки значно сильніше.

Далі ми робили порівняльний аналіз блоку питань, що стосуються почуттів респондентів щодо місцевості, зокрема, щодо міста/села, де вони проживають. Було твердження у цьому блоці «Я сумую, коли мене довго тут немає». По відповідях респондентів і ті, хто вказав українську національність, і ті, хто вказав іншу національність сумують за своїм містом чи селом, коли на довго його покидають, але «українці» все ж значно сильніше.

Наступним було твердження «Я пишаюся цим місцем». За результати аналізу респонденти, що вказали національність “українці” більше пишаються містом/селом, у якому проживають, аніж ті, хто вказали іншу національність. Варто зазначити, що респонденти іншої національності все ж також пишаються місцевістю, на якій проживають.

Ще одним твердженням з цього ж блоку є “Це місце є частиною мене”. Це означає, що “українці” все ж більше відчують своє місто/село частиною себе, аніж ті, хто вказали іншу національність, при цьому все ж все одно вважають свою місцевість частинкою себе.

Четвертим твердженням з цього ж блоку є “Я хотів би звідси виїхати”. Отож, респонденти, що вказали українську національність мабуть не хочуть виїжджати зі свого міста/села, натомість респонденти, що вказали іншу національність знаходяться в амбівалентному стані і їм важко сказати чи хотіли б вони виїхати зі свого міста/села чи ні.

Останнім твердженням з цього блоку є “Я хотів би, щоб у майбутньому мої близькі тут мешкали”. Отже, “українці” більше хотіли б, щоб їхні близькі мешкали у тому ж місті/селі, аніж ті, хто вказали іншу національність. І ті, і ті швидше хотіли б, щоб їхні близькі мешкали на тій ж місцевості, але середнє значення менше 4, а значить це бажання не є дуже сильним.

У підсумку зрозуміло, що респонденти, які вказали українську національність, більше відчують прив’язаність до свого міста/села та більше

ідентифікують себе з місцевістю, де проживають, аніж ті, хто вказали іншу національність. Незважаючи на це, за результатами аналізів респонденти, що вказали іншу національність, теж прив'язані до міста/села, де проживають.

Далі ми порівняли досліджувані національні групи з питання, до якої міри їхні репрезентанти почуваються українцями та росіянами. Отже, респонденти, які вказали українську національність, високою мірою почуваються українцями, а ті респонденти, які вказали іншу національність, – не дуже високою мірою. Також ми виявили, що респонденти, які вказали українську національність, зовсім не відчувають зв'язку з національною групою росіян, а ті респонденти, які вказали іншу національність, більш толерантно відносяться до цієї групи, хоча враховуючи те, що значення все ж менше 3, то це означає, що вони також не відчувають себе росіянами.

В контексті міри відчуття приналежності до інших соціальних груп, то ми виявили, що ті, які віднесли себе до когорти “українці”, практично не відчувають приналежності до східнослов'янської спільноти, а ті респонденти, що вказали іншу національність, дуже близькі до амбівалентного стану за цією характеристикою. Відчуття своєї приналежності до групи “європейців” характерне для обидвох груп, водночас у респондентів, які вказали іншу національність це відчуття є значно сильнішим, аніж у тих, які вказали українську національність.

Далі ми порівняли, які ймовірні структурні компоненти національної ідентичності “українець” у вимірі модерне vs традиційне, будуть більш характерними для національних груп, які ми порівнюємо. Тут ми аналізували блок з 12 характеристик, щоб дізнатись, що важливо для того, щоб відчувати себе українцем. Ці компоненти ми поділили на дві групи “традиційні компоненти” та “модерні (громадянські) компоненти”.

До традиційних компонентів входять:

- бути народженим в Україні;
- мешкати в Україні більшу частину життя;
- розмовляти українською;

- мати українське походження;
- поважати і дотримуватися українських традицій.

До модерних (громадянських) компонентів входять:

- мати українське громадянство;
- поважати українські політичні інституції і закон;
- відчувати себе українцем;
- бути готовим захищати Україну у випадку загрози її суверенітету та цілісності;
- допомагати своїм співвітчизникам;
- брати активну участь у громадському житті країни;
- вважати українцями усіх громадян незалежно від їх етнічного походження.

За результатами аналізу ми виявили, що для респондентів, які вказали українську національність, дещо важливіше бути народженим в Україні, щоб бути справжнім українцем, ніж для тих, що вказали іншу національність. Проте ця різниця є не дуже великою: і ті, і ті вважають, що для того, щоб бути українцем важливо бути народженим в Україні.

Для респондентів, що вказали українську національність, мати українське громадянство важливо. Для респондентів, що вказали іншу національність, теж важливо мати українське громадянство, щоб бути українцем, але дещо менше, ніж попереднім. Отже, для обох національних груп важливо мати українське громадянство, щоб бути українцем, але через те, що два середні значення більші за нейтральну відмітку “3”, то можна вважати, що це є достатньо важливим для обидвох досліджуваних груп.

Для “українців” важливіше мешкати більшу частину життя в Україні, щоб бути українцем, ніж для респондентів інших національностей, але у двох груп значення більше за 3, а це означає, що й для тих, й для тих цей компонент є важливим.

Респонденти, що вказали українську національність відповіли, що важливо розмовляти українською, щоб бути українцем, респонденти, що

вказали іншу національність, теж вважають цей компонент важливим. Варто зазначити, що для респондентів, які артикулювали приналежність до української нації, все ж важливіше розмовляти українською, що відчувати себе українцем, аніж для тих, що артикулювали приналежність до інших національностей.

За результатами аналізу виявилось, що для респондентів, що вказали українську національність, компонент “поважати українські політичні інституції та закон” є достатньо важливим, щоб бути українцем. Варто зауважити, що для респондентів, що вказали іншу національність, теж важливо поважати українські політичні інституції та закон, щоб бути українцем. Незважаючи на це, для українців цей компонент є все ж трохи важливішим, ніж для респондентів іншої національності.

За результатами аналізу, ми виявили, що для респондентів, які вказали українську національність, дуже важливим є відчувати себе українцем. Для респондентів, що вказали іншу національність цей компонент також є важливим, але не настільки.

Для респондентів, які вказали національність “українець”, виявилось важливим мати українське походження, щоб бути українцем. Для респондентів іншої національності, цей компонент швидше важливий, але середнє значення тут значно нижче. Отже, для респондентів, що вказали українську національність, набагато важливіше мати українське походження, щоб бути українцем, ніж для інших респондентів.

За результатами аналізу ми також виявили, що для респондентів, які вказали українську ідентичність, компонент «бути готовим захищати Україну у випадку загрози її суверенітету та цілісності» є досить важливим. Для респондентів, які вказали іншу національність, цей компонент також є важливим.

Респонденти, що вказали українську національність, вказали, що для дуже важливим є поважати і дотримуватися українських традицій. Одночасно з цим респонденти, що вказали іншу національність також вважають цей

компонент досить важливим. Оскільки різниця між значеннями не велика, це означає, що поважати і дотримуватися українських традицій, щоб бути українцем, до певної міри однаково важливо для обох груп.

І для тих респондентів, що вказали українську національність, і для тих, що вказали іншу національність, достатньо однаково важливо вважати українцями усіх громадян незалежно від їх етнічного походження.

І ті респонденти, що вказали українську національність, і респонденти, що вказали іншу національність, вважають, що для того, щоб бути українцем важливо допомагати своїм співвітчизникам. Водночас, для респондентів, які артикулювали українську національність, цей компонент все ж є дещо важливішим.

Для респондентів, які вказали українську національність, важливіше брати участь у громадському житті країни, аніж для тих респондентів, що вказали іншу національність, хоча для останніх цей компонент також є важливим.

За результатами аналізу ми дійшли висновку, що на Закарпатті, як поліетнічному регіоні, і ті респонденти, що вважають себе українцями, і ті, що вважають себе представниками інших національностей і модерні, і традиційні ознаки ідентичності “українець” є важливими. Одночасно з цим ті респонденти, які вказали приналежність до української нації, все ж таки є дещо традиційнішими, ніж ті, що вказали приналежність до інших націй. Для українців більш важливими є ознаки “бути народженим в Україні”, “мешкати в Україні більшу частину життя”, “мати українське походження”, аніж для тих респондентів, що вказали іншу національність. Попри це, такі модерні ознаки, як “відчувати себе українцем”, “брати активну участь у громадському житті країни”, також є важливішими для респондентів, які вказали приналежність до української нації, аніж для тих, що вказали приналежність до інших національностей. Варто зазначити, що для респондентів, які вказали іншу національність, традиційні компоненти не є чуждими, але вони все ж таки демонструють вищий рівень включеності до модерних ознак.

Загалом у двох груп респондентів виходить певний мікс традиційних та модерних ознак, які є важливими для того, щоб відчувати себе справжнім українцем.

Далі ми вирішили порівняти досліджувані нами національні когорти за ознакою «мова». Для більшості респондентів, які вказали приналежність до української нації, рідною мовою є «українська», натомість вона є рідною і для половини респондентів, які вказали приналежність до інших національностей.

Далі ми аналізували розмовну мову респондентів. Зокрема, якою мовою вони спілкуються у різних сферах свого життя.

Розпочали ми з мови спілкування з батьками. Майже всі респонденти, що вказали приналежність до української нації, спілкуються з батьками українською мовою. Натомість відсоток респондентів, які вказали приналежність до інших націй, менший, але все ж більше половини спілкуються з батьками українською.

Далі ми аналізували, якою мовою респонденти спілкуються з дідусями та бабусями. За результатами аналізу, ми побачили, що майже всі респонденти, які вказали українську національність, та більше половини респондентів, які вказали іншу національність, розмовляють зі старшими поколіннями українською мовою.

Ми проаналізували ще, якою мовою респонденти розмовляють з дітьми. Тут ситуація така ж, як і в минулих комунікаціях, більше 90% респондентів, що артикулювали приналежність до української нації, та трохи більше половини респондентів, що вказали приналежність до інших націй, спілкуються з дітьми українською.

У контексті спілкування з друзями ситуація дещо змінилась. Відсоток респондентів, які спілкуються українською у цьому колі, зменшився. Якщо говорити, про респондентів, які вказали українську національність, то він зменшився незначно, якщо ж говорити про респондентів, які вказали іншу національність, то він зменшився на більш, ніж 10%, порівняно до того, як вони спілкуються з рідними.

Далі ми вирішили порівняти групи у контексті мови спілкування з кологами по роботі. Майже всі респонденти (а саме більше 90%), які вказали приналежність до української нації, спілкуються українською з колегами по роботі. Одночасно з цим, менше половини респондентів, які артикулювали приналежність до інших націй, спілкуються українською з колегами. Цікаво, що порівняно до контекстів спілкування з близьким колом, менший відсоток респондентів, які відносять себе до інших націй, на роботі спілкуються українською. Зокрема, майже половина респондентів, які вказали іншу національність, спілкуються на роботі і українською, і російською.

Ще однією групою, комунікації з якою ми проаналізували, це чиновники. Більшість респондентів, які артикулювали приналежність до української нації, комунікують з чиновниками українською, так само великий відсоток респондентів, які вказали приналежність до інших націй, спілкуються українською з представниками влади. Порівняно з контекстом спілкування з колегами по роботі, відсотки зросли, особливо це стосується респондентів, що вказали іншу національність.

У контексті комунікацій з продавцями, респонденти, які вказали українську національність, у більшості спілкуються українською, хоча відсоток менший, порівняно зі спілкуванням з близькими колами респондентів. Якщо говорити про респондентів, які артикулювали приналежність до інших національностей, то менше половини людей спілкуються українською з продавцями.

Ще одна група людей, з якими респонденти спілкуються, – це незнайомці. Більшість респондентів, які артикулювали приналежність до української нації, спілкуються з незнайомими людьми українською мовою. Натомість значно менше половини респондентів, які вказали приналежність до інших національностей, розмовляють українською при розмові з незнайомими людьми. Варто зазначити, що відсотки тут відчутно нижчі, якщо порівнювати їх з кількістю респондентів, які комунікують українською з рідними чи близькими.

Таким чином, порівняння досліджуваних нами національні когорти за мовною ознакою, виявило, що українська мова є рідною для більшості респондентів, які вказали приналежність до української нації, та для половини респондентів, які вказали приналежність до інших національностей. В контексті мовних комунікативних практик такого типу відмінність спостерігається, якщо ми розглядаємо спілкування респондентів з рідними людьми. Водночас зазначена відмінність є більш відчутною, якщо брати до уваги спілкування респондентів з репрезентантами ширших соціальних кіл: тут для тих, які ідентифікували себе як українці, мовні практики українською є набагато важливіші, аніж для представників інших національних груп, де російська також є активним комунікативним чинником.

В рамках особливостей релігійної ідентифікації репрезентантів порівнюваних спільнот ми спостерігаємо, що для представників групи “українці” на Закарпатті приналежність до українського православ’я та греко-католицизму є більш важливою, ніж для тих, які ідентифікували себе як “інші національності”.

Висновки з розділу.

Таким чином, в контексті наповненості структурних компонентів національних ідентичностей “українці” та “представники інших національностей” на території Закарпатської області ми виявили наступні подібності та відмінності.

Обидві досліджувані групи є достатньо подібними у наступних вимірах.

За відчуттям приналежності до свого регіону та до локальних місцевостей, в яких вони мешкають. Водночас це відчуття є дещо сильніше розвинене у тих, які ідентифікували себе як українці, ніж у репрезентантів інших національностей.

Також ми виявили, що представники обидвох досліджуваних груп не відчують зв'язку з національною групою росіян. Водночас, ті респонденти, які вказали іншу національність, більш толерантно відносяться до цієї групи.

На Закарпатті, як поліетнічному регіоні, і ті респонденти, що вважають себе українцями, і ті, що вважають себе представниками інших національностей і модерні, і традиційні ознаки ідентичності “українець” є важливими. Для двох досліджуваних груп спостерігаєм певний мікс традиційних та модерних ознак, які є важливими для того, щоб відчувати себе справжнім українцем. Можна вважати це певною особливістю поліетнічного регіону.

Мова як рідна, а також як засіб комунікації в найближчому оточенні, виявилася не надто активним чинником, який іншує досліджувані нами групи.

Водночас відчутні відмінності ми виявили в рамках наступних структурних компонентів.

Респонденти, які вказали українську національність, високою мірою почуваються українцями, а ті респонденти, які вказали іншу національність, – не дуже високою мірою.

Ті, які віднесли себе до когорти “українці”, практично не відчують приналежності до східнослов'янської спільноти, а ті респонденти, що вказали іншу національність, дуже близькі до амбівалентного стану за цією характеристикою. Попри те, що відчуття своєї приналежності до групи “європейців” характерне для обидвох груп, однак у респондентів, які вказали іншу національність це відчуття є значно сильнішим, аніж у тих, які вказали приналежність до групи “українці”.

Мова як комунікативний засіб в середовищах ширших соціальних кіл, виявилася достатньо активним чинником, який розділяє досліджувані нами групи.

В контексті релігійної ідентифікації представників порівнюваних спільнот ми спостерігаємо, що для репрезентантів групи “українці” на Закарпатті приналежність до українського православ'я та греко-католицизму

є більш важливою, ніж для тих, які ідентифікували себе як “інші національності”.

Висновки

Роботу ми розпочали з огляду, як феномен ідентичності вивчається в соціальних науках, зокрема, проаналізували основні теоретичні підходи та теорії щодо вивчення ідентичності, зокрема національної та етнічної ідентичностей. У результаті ми вирішили покладатись на теорію соціального конструктивізму. За цією теорією індивіди конструюють свою реальність в межах свого суспільства та культури, і їх реальність може відрізнятись від інших реальностей інших суспільств чи груп суспільств. За цією ж теорією ідентичність – це соціально сконструйований феномен, який складається з певних структурних компонентів.

Далі ми проаналізували змістову наповненість понять «національна» та «етнічна» ідентичності. Ми дійшли висновку, що вони є схожими, але все ж не є одним і тим самим. Зокрема, національна ідентичність дуже обширна та стосується держави, має політичний підтекст та підлягає активному конструюванню, а етнічна ідентичність – це все ж віднесення себе до свого роду та походження, і вона менш консервативна стосовно конструювання та модифікації. Далі ми розглянули ще й поняття регіональної ідентичності. Зокрема, є ймовірність, що регіональна ідентичність є притаманною для жителів поліетнічних регіонів, і що вона може бути складовою конструкту національної ідентичності. У результаті виконаних завдань ми вивели робоче визначення поняття національної ідентичності у контексті поліетнічного регіону.

Ми виконали концептуалізацію нашого дослідження на прикладі Закарпатської області, як поліетнічного регіону. У цьому підрозділі ми зрозуміли, що існує певна ієрархія ідентичностей, залежно від того, які структурні компоненти тієї чи іншої ідентичності є опуклими або прихованими. Тобто одна ідентичність може бути сильною чи слабшою, у залежності від контексту та ситуації. У цьому дослідженні ми прийняли рішення порівнювати дві суспільні когорти: а) ті жителі Закарпатської області, які у робочій базі нашого дослідження ідентифікували себе, як «українці»; б)

ті, які ідентифікували себе в складі інших національностей. Це було обумовлене обмеженим евристичним потенціалом бази даних про характеристики жителів Закарпатської області. Це порівняння ми виконали за відчуттям приналежності до різних соціальних когорт репрезентантів порівнюваних нами спільнот.

У методичному розділі ми виконали загальну теоретичну інтерпретацію понять, а також висунули робочі гіпотези нашого дослідження. Далі ми розробили операціональну схему дослідження.

Ми описали, що будемо виконувати вторинний аналіз даних кількісного соціологічного дослідження. Емпіричною основою дослідження є база даних проекту «Регіон, нація, та інше: міждисциплінарне та міжкультурне переосмислення України» (університет Санкт-Галлен, Швейцарія). Опитування було проведено у 2015 році. У цій базі даних ми відібрали респондентів, які репрезентували Закарпатську область (185 осіб). Ми виконали двовимірний аналіз даних в контексті виявлення впливу факторної змінної «загальна національна ідентичність. («українець» / «інша національність») на розподіли значень змінних, що відображають соціальні ідентичності жителів Закарпатської області.

Наше порівняльне дослідження виявило наступні закономірності. Обидві досліджувані групи виявились достатньо подібними за відчуттям приналежності до свого регіону та до локальних місцевостей, у яких вони мешкають. Ми також з'ясували, що і ті респонденти, які вважають себе українцями, і ті, які вважають себе представниками інших національностей, і модерні і традиційні ознаки ідентичності «українець» є важливими. На нашу думку, цей симбіоз модерного та традиційного є характерним для поліетнічного регіону, що належить до однієї з європейських країн. Мова у одних випадках виявилася об'єднуючим чинником для досліджуваних груп (мова, як рідна, засіб комунікації у найближчому оточенні), а у інших – розділяючим (мова, як комунікативний засіб у середовищі ширших соціальних кіл).

Водночас ми розкрили наступні відмінності між тими, хто на Закарпатті, ідентифікував себе як українці, та тими, які віднесли себе до інших національних груп. Репрезентанти першої когорти високою мірою почуваються українцями, а другої – не дуже високою мірою. Водночас у респондентів, які ідентифікували себе з іншими національними групами почуття європейськості є значно сильнішим, аніж у тих, які вказали приналежність до групи «українці». Для останніх приналежність до українського православ'я та греко-католицизму є більш важливою, ніж для репрезентантів інших національностей.

Представлені вище закономірності, на наш погляд, свідчать про те, що між досліджуваними групами є все ж таки більше подібностей, аніж відмінностей. І ті, і ті є достатньо активно регіоналізовані та локалізовані у географічних координатах Закарпаття, їхня громадянськість стосовно української держави є сильно розвиненою. При цьому репрезентанти інших національностей активніше відчують себе європейцями, і у них сильніше розвинене відчуття толерантності до інших національностей. Водночас ті, які ідентифікували себе як українці, засвідчили дещо активніший вплив традиційних компонентів на конструювання цієї ідентичності, аніж ті, які віднесли себе до інших національностей.

Обмежений евристичний потенціал бази даних, яку ми використали для нашого дослідження, на жаль, унеможливив провести більш деталізоване порівняння між репрезентантами різних національних груп Закарпаття, як поліетнічного регіону, через їхнє обмежене чисельне представництво. Ми вважаємо, що було би корисним таке дослідження повторити, але вже на вибірці, яка включатиме достатньо велику кількість представників такої національних груп, як угорці, румуни, росіяни.

Список джерел та літератури

Використані джерела:

1. University of St/Gallen Quantitative Survey on Ukrainian Regionalism / SPSS Database 2015
2. Аналітична доповідь “Стан суспільної свідомості на Закарпатті: оцінка проблем та рекомендації щодо шляхів їх розв’язання” Фонду “Демократичні ініціативи” імені Ілька Кучеріва
3. Результати опитування на Закарпатті Фонду “Демократичні ініціативи” імені Ілька Кучеріва

Використана література:

4. Ericson E. E. Identity, youth and crises, 1968
5. J. C. Turner, M. A. Hogg, P. J. Oakes, S. D. Reicher, M. S. Wetherel, A self-categorization theory, 1987
6. Tajfel H. Social identity and intergroup relations, 1982
7. Аберкромби Н., Хилл С., Тернер Б.С. Идентичность // Социологический словарь, 2004
8. Андерсон Б. Воображаемые сообщества, 1991
9. Андерсон Б., Бауэр О., Хрох М. и др. Нации и национализм, 2002
10. Бергер П. и Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания (Перевод Е. Руткевич), 1966
11. Бергер П. Приглашение в социологию, 1963
12. Верменич Я.В. “Історична регіоналістика : навчальний посібник” / Я. В.Верменич; відп. ред. В. А.Смолій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014
13. Верменич Я.В. “Регіон” [Електронний ресурс]
14. Віднянський С.В. “Закарпатська Україна, Закарпаття” [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005
15. Всеукраїнський перепис населення 2001 року
16. Геллнер Э. Пришествие национализма. Мифы нации и класса
17. Євтух В. Б. Етнічні меншини // Енциклопедія сучасної України, 2009
18. Зан М. Етнічні процеси на Закарпатті в сучасну добу, 2009
19. Комаренко В.В. “Ідентифікація особистості” vs “Ідентичність особистості”: співвідношення понять, 2016
20. Крячко В.І. Спроба соціологічного осмислення феномена етнічність
21. Лісовий В. С. Етнос // Енциклопедія сучасної України, 2009
22. Малахов Национализм
23. Нагорна Л. Регіональна ідентичність: український контекст, 2008
24. Сміт Е. Д. Національна ідентичність, 1994
25. Судин Д. Ю. Контекстуальна обумовленість національної ідентичності та валідність її вимірювання кількісними методами, 2012
26. Судин Д. Ю. Національна ідентичність з позиції функціоналістської перспективи: сутність та основні типи
27. Татаренко Т. Етнічні кордони і міжетнічна толерантність, 2004

28. Томпсон Е. Регіони, регіоналізація та регіоналізм у сучасній Європі, 2002
29. Хобсбаум Э. Дж. Принцип этнической принадлежности и национализм в современной Европе, 2002
30. Холл С. Вопрос культурной идентичности (Перевод с английского Лизы Бобряшовой), 1992
31. Шнейдер В. Региональные аспекты украинской идентичности в контексте внешнеполитического выбора Украины в начале XXI века, 2018
32. Що чекає жителів Закарпаття, які мають друге громадянство? [Електронний ресурс]; URL <https://www.bbc.com/ukrainian/features-39441956> , 2017
33. «Закарпаття — одна з найслабших ланок в Україні, тому вороги б'ють по ній» [Електронний ресурс] // URL <https://zakarpattya.net.ua/News/167177-V-Ukraini-nazrivaie-shche-odna-pislia-DNR-i-LNR-problemna-terytoriiia-%E2%80%94-Zakarpattia>
34. [Електронний ресурс] // URL <http://www.uaregio.org/en/surveys/methodology/>

Додатки. ЗВЕДЕНІ ТАБЛИЦІ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ БАЗИ ДАНИХ

Таблиця 1**Загальна національна ідентичність**

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Українці	167	90,3	90,3	90,3
Інші національності	18	9,7	9,7	100,0
Total	185	100,0	100,0	

Таблиця 2**Descriptives**

17.2 Мешканцем свого регіону

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Українці	167	4,5569	,58706	,04543	4,4672	4,6466	2,00	5,00
Інші національності	18	4,0000	,68599	,16169	3,6589	4,3411	2,00	5,00
Total	185	4,5027	,61789	,04543	4,4131	4,5923	2,00	5,00

Таблиця 3**ANOVA**

17.2 Мешканцем свого регіону

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,039	1	5,039	14,141	,000
Within Groups	65,210	183	,356		
Total	70,249	184			

Таблиця 4**Descriptives**

17.1 Мешканцем своєї місцевості

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Українці	167	4,5509	,65546	,05072	4,4508	4,6510	2,00	5,00
Інші національності	18	3,9444	,72536	,17097	3,5837	4,3052	2,00	5,00
Total	185	4,4919	,68460	,05033	4,3926	4,5912	2,00	5,00

Таблиця 5

ANOVA

17.1 Мешканцем своєї місцевості

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	5,976	1	5,976	13,626	,000
Within Groups	80,262	183	,439		
Total	86,238	184			

Таблиця 6

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
18.1. Я сумую, коли мене довго тут немає	Українці	167	4,2635	,72147	,05583	4,1532	4,3737	2,00	5,00
	Інші національності	18	3,5556	,70479	,16612	3,2051	3,9060	2,00	5,00
	Total	185	4,1946	,74817	,05501	4,0861	4,3031	2,00	5,00
18.2. Я пишаюся цим місцем	Українці	167	4,3293	,68936	,05334	4,2240	4,4347	2,00	5,00
	Інші національності	18	3,5000	,51450	,12127	3,2441	3,7559	3,00	4,00
	Total	185	4,2486	,71689	,05271	4,1447	4,3526	2,00	5,00
18.3. Це місце є частиною мене	Українці	167	4,1317	,82543	,06387	4,0056	4,2578	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,5000	,61835	,14575	3,1925	3,8075	2,00	4,00
	Total	185	4,0703	,82780	,06086	3,9502	4,1903	1,00	5,00
18.4. Я хотів би звідси виїхати	Українці	167	2,2335	1,25125	,09682	2,0424	2,4247	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,0556	,87260	,20567	2,6216	3,4895	1,00	5,00
	Total	185	2,3135	1,24197	,09131	2,1334	2,4937	1,00	5,00

18.5. Я хотів би, щоб у майбутньому мої близькі тут мешкали	Українці	167	3,8383	,83822	,06486	3,7103	3,9664	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,2778	,46089	,10863	3,0486	3,5070	3,00	4,00
	Total	185	3,7838	,82538	,06068	3,6641	3,9035	1,00	5,00

Таблиця 7

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
18.1. Я сумую, коли мене довго тут немає	Between Groups	8,143	1	8,143	15,710	,000
	Within Groups	94,852	183	,518		
	Total	102,995	184			
18.2. Я пишаюся цим місцем	Between Groups	11,176	1	11,176	24,527	,000
	Within Groups	83,386	183	,456		
	Total	94,562	184			
18.3. Це місце є частиною мене	Between Groups	6,485	1	6,485	9,922	,002
	Within Groups	119,602	183	,654		
	Total	126,086	184			
18.4. Я хотів би звідси виїхати	Between Groups	10,980	1	10,980	7,364	,007
	Within Groups	272,837	183	1,491		
	Total	283,816	184			
18.5. Я хотів би, щоб у майбутньому мої близькі тут мешкали	Between Groups	5,106	1	5,106	7,770	,006
	Within Groups	120,246	183	,657		
	Total	125,351	184			

Таблиця 8

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
17.3 Українцем	Українці	167	4,8084	,55898	,04326	4,7230	4,8938	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,7222	,95828	,22587	3,2457	4,1988	2,00	5,00

	Total	185	4,7027	,68623	,05045	4,6032	4,8022	1,00	5,00
17.4 Росіянином	Українці	167	1,1078	,45297	,03505	1,0386	1,1770	1,00	5,00
	Інші національності	18	2,5000	1,61791	,38135	1,6954	3,3046	1,00	5,00
	Total	185	1,2432	,77338	,05686	1,1311	1,3554	1,00	5,00

Таблиця 9

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
17.3 Українцем	Between Groups	19,169	1	19,169	51,986	,000
	Within Groups	67,479	183	,369		
	Total	86,649	184			
17.4 Росіянином	Between Groups	31,494	1	31,494	73,364	,000
	Within Groups	78,560	183	,429		
	Total	110,054	184			

Таблиця 10

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
17.6 Представником східнослов'янської спільноти	Українці	167	2,6407	1,05979	,08201	2,4788	2,8026	1,00	5,00
	Інші національності	18	2,9444	1,16175	,27383	2,3667	3,5222	1,00	5,00
	Total	185	2,6703	1,07057	,07871	2,5150	2,8256	1,00	5,00
17.7 Європейцем	Українці	167	3,1497	1,60432	,12415	2,9046	3,3948	1,00	5,00
	Інші національності	18	4,0556	1,16175	,27383	3,4778	4,6333	1,00	5,00
	Total	185	3,2378	1,58720	,11669	3,0076	3,4681	1,00	5,00

Таблиця 11

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
17.6 Представником східнослов'янської спільноти	Between Groups	1,499	1	1,499	1,310	,254
	Within Groups	209,388	183	1,144		
	Total	210,886	184			
17.7 Європейцем	Between Groups	13,333	1	13,333	5,420	,021
	Within Groups	450,202	183	2,460		
	Total	463,535	184			

Таблиця 12

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
22.1 Бути народженим в Україні	Українці	166	4,0000	1,11736	,08672	3,8288	4,1712	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,3333	,97014	,22866	2,8509	3,8158	1,00	5,00
	Total	184	3,9348	1,11918	,08251	3,7720	4,0976	1,00	5,00
22.2 Мати українське громадянство	Українці	161	3,7702	1,13605	,08953	3,5934	3,9470	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,4444	,78382	,18475	3,0547	3,8342	2,00	5,00
	Total	179	3,7374	1,10834	,08284	3,5740	3,9009	1,00	5,00
22.3 Мешкати в Україні більшу частину життя	Українці	167	4,0419	,93366	,07225	3,8993	4,1846	1,00	5,00

	Інші національності	18	3,4444	,70479	,16612	3,0940	3,7949	2,00	5,00
	Total	185	3,9838	,92944	,06833	3,8490	4,1186	1,00	5,00
22.4 Розмовляти українською	Українці	162	3,5988	1,49724	,11763	3,3665	3,8311	1,00	5,00
	Інші національності	18	3,3333	1,08465	,25565	2,7939	3,8727	1,00	5,00
	Total	180	3,5722	1,46097	,10889	3,3573	3,7871	1,00	5,00
22.5 Поважати українські політичні інституції і закон	Українці	163	4,2761	,75595	,05921	4,1591	4,3930	1,00	5,00
	Інші національності	18	4,0556	,63914	,15065	3,7377	4,3734	3,00	5,00
	Total	181	4,2541	,74651	,05549	4,1447	4,3636	1,00	5,00
22.6 Відчувати себе українцем	Українці	162	4,7346	,60836	,04780	4,6402	4,8290	2,00	5,00
	Інші національності	18	3,9444	,63914	,15065	3,6266	4,2623	3,00	5,00
	Total	180	4,6556	,65436	,04877	4,5593	4,7518	2,00	5,00
22.7 Мати українське походження	Українці	165	4,4545	,68480	,05331	4,3493	4,5598	2,00	5,00
	Інші національності	18	3,2222	,87820	,20699	2,7855	3,6589	2,00	5,00
	Total	183	4,3333	,79375	,05868	4,2176	4,4491	2,00	5,00
22.8 Бути готовим захищати Україну у випадку загрози її суверенітету та цілісності	Українці	164	4,3902	,64124	,05007	4,2914	4,4891	2,00	5,00
	Інші національності	18	4,0556	,99836	,23532	3,5591	4,5520	2,00	5,00
	Total	182	4,3571	,68844	,05103	4,2565	4,4578	2,00	5,00
22.9 Поважати і дотримуватися українських традицій	Українці	165	4,4242	,67310	,05240	4,3208	4,5277	2,00	5,00
	Інші національності	18	4,1111	,75840	,17876	3,7340	4,4883	3,00	5,00
	Total	183	4,3934	,68609	,05072	4,2934	4,4935	2,00	5,00
22.10 Допомогати своїм співвітчизникам	Українці	167	4,2635	,62289	,04820	4,1683	4,3586	2,00	5,00
	Інші національності	18	4,1111	,90025	,21219	3,6634	4,5588	3,00	5,00
	Total	185	4,2486	,65343	,04804	4,1539	4,3434	2,00	5,00
22.11 Брати активну участь у громадському житті країни	Українці	165	4,0485	,67901	,05286	3,9441	4,1529	3,00	5,00
	Інші національності	16	3,5625	,81394	,20349	3,1288	3,9962	3,00	5,00
	Total	181	4,0055	,70315	,05226	3,9024	4,1087	3,00	5,00
	Українці	153	3,9020	,82530	,06672	3,7701	4,0338	2,00	5,00

22.12 Вважати українцями усіх громадян незалежно від їх етнічного походження	Інші національності	16	3,8125	,83417	,20854	3,3680	4,2570	3,00	5,00
	Total	169	3,8935	,82405	,06339	3,7683	4,0186	2,00	5,00

Таблиця 13

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
22.1 Бути народженим в Україні	Between Groups	7,217	1	7,217	5,917	,016
	Within Groups	222,000	182	1,220		
	Total	229,217	183			
22.2 Мати українське громадянство	Between Groups	1,718	1	1,718	1,402	,238
	Within Groups	216,941	177	1,226		
	Total	218,659	178			
22.3 Мешкати в Україні більшу частину життя	Between Groups	5,800	1	5,800	6,931	,009
	Within Groups	153,151	183	,837		
	Total	158,951	184			
22.4 Розмовляти українською	Between Groups	1,141	1	1,141	,533	,466
	Within Groups	380,920	178	2,140		
	Total	382,061	179			
22.5 Поважати українські політичні інституції і закон	Between Groups	,788	1	,788	1,418	,235
	Within Groups	99,521	179	,556		
	Total	100,309	180			
22.6 Відчувати себе українцем	Between Groups	10,114	1	10,114	27,058	,000
	Within Groups	66,531	178	,374		
	Total	76,644	179			
22.7 Мати українське походження	Between Groups	24,646	1	24,646	49,556	,000
	Within Groups	90,020	181	,497		
	Total	114,667	182			
22.8 Бути готовим захищати Україну у випадку загрози її суверенітету та цілісності	Between Groups	1,817	1	1,817	3,895	,050
	Within Groups	83,969	180	,466		
	Total	85,786	181			
22.9 Поважати і дотримуватися українських традицій	Between Groups	1,591	1	1,591	3,426	,066
	Within Groups	84,081	181	,465		
	Total	85,672	182			

22.10 Допомогати своїм співвітчизникам	Between Groups	,377	1	,377	,883	,349
	Within Groups	78,185	183	,427		
	Total	78,562	184			
22.11 Брати активну участь у громадському житті країни	Between Groups	3,445	1	3,445	7,208	,008
	Within Groups	85,550	179	,478		
	Total	88,994	180			
22.12 Вважати українцями усіх громадян незалежно від їх етнічного походження	Between Groups	,116	1	,116	,170	,681
	Within Groups	113,967	167	,682		
	Total	114,083	168			

Таблиця 14

45. Яку мову Ви вважаєте рідною? * Загальна національна ідентичність Crosstabulation

			Загальна національна ідентичність		Total
			Українці	Інші національності	
45. Яку мову Ви вважаєте рідною?	Українську	Count	159	9	168
		% within Загальна національна ідентичність	95,2%	50,0%	90,8%
	Російську	Count	1	2	3
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	11,1%	1,6%
	І українську, і російську	Count	3	3	6
		% within Загальна національна ідентичність	1,8%	16,7%	3,2%
	Українську і іншу	Count	2	1	3
		% within Загальна національна ідентичність	1,2%	5,6%	1,6%
	Суржик	Count	1	1	2
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
	Важко відповісти	Count	1	2	3
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	11,1%	1,6%
Total		Count	167	18	185
		% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 15

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	42,477 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	25,330	5	,000
Linear-by-Linear Association	28,723	1	,000
N of Valid Cases	185		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Таблиця 16

Crosstab

			Загальна національна ідентичність		Total	
			Українці	Інші національності		
48.1 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Батьками	Українською	Count	154	11	165	
		% within Загальна національна ідентичність	92,2%	61,1%	89,2%	
	Російською	Count	3	3	6	
		% within Загальна національна ідентичність	1,8%	16,7%	3,2%	
	І українською, і російською	Count	1	2	3	
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	11,1%	1,6%	
	Іншою	Count	1	1	2	
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%	
	Суржиком	Count	8	1	9	
		% within Загальна національна ідентичність	4,8%	5,6%	4,9%	
	Total		Count	167	18	185
			% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 17

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,626 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	16,053	4	,003
Linear-by-Linear Association	5,274	1	,022
N of Valid Cases	185		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Таблиця 18

Crosstab

		Загальна національна ідентичність			
		Українці	Інші національності	Total	
48.2 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Дідусями й бабусями	Українською	Count	151	11	162
		% within Загальна національна ідентичність	90,4%	61,1%	87,6%
	Російською	Count	2	4	6
		% within Загальна національна ідентичність	1,2%	22,2%	3,2%
	І українською, і російською	Count	1	1	2
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
	Іншою	Count	1	1	2
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
	Суржиком	Count	12	1	13
		% within Загальна національна ідентичність	7,2%	5,6%	7,0%
Total		Count	167	18	185
		% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 19

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,187 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	17,425	4	,002
Linear-by-Linear Association	2,146	1	,143
N of Valid Cases	185		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Таблиця 20

Crosstab

			Загальна національна ідентичність		Total	
			Українці	Інші національності		
48.3 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Дітьми	Українською	Count	152	11	163	
		% within Загальна національна ідентичність	91,0%	61,1%	88,1%	
	Російською	Count	2	3	5	
		% within Загальна національна ідентичність	1,2%	16,7%	2,7%	
	І українською, і російською	Count	2	2	4	
		% within Загальна національна ідентичність	1,2%	11,1%	2,2%	
	Іншою	Count	1	1	2	
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%	
	Суржиком	Count	9	1	10	
		% within Загальна національна ідентичність	5,4%	5,6%	5,4%	
	Важко відповісти	Count	1	0	1	
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	,0%	,5%	
	Total		Count	167	18	185
			% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 21

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,223 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	15,970	5	,007
Linear-by-Linear Association	3,389	1	,066
N of Valid Cases	185		

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Таблиця 22

Crosstab

			Загальна національна ідентичність		Total	
			Українці	Інші національності		
48.4 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Найближчими друзями	Українською	Count	149	9	158	
		% within Загальна національна ідентичність	89,2%	50,0%	85,4%	
	Російською	Count	5	3	8	
		% within Загальна національна ідентичність	3,0%	16,7%	4,3%	
	І українською, і російською	Count	3	2	5	
		% within Загальна національна ідентичність	1,8%	11,1%	2,7%	
	Іншою	Count	0	3	3	
		% within Загальна національна ідентичність	,0%	16,7%	1,6%	
	Суржиком	Count	10	1	11	
		% within Загальна національна ідентичність	6,0%	5,6%	5,9%	
	Total		Count	167	18	185
			% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 23

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	43,006 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	24,997	4	,000
Linear-by-Linear Association	9,526	1	,002
N of Valid Cases	185		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,29.

Таблиця 24

Crosstab

		Загальна національна ідентичність	Total
--	--	-----------------------------------	-------

			Українці	Інші національності	
48.5 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Колегами по роботі	Українською	Count	151	7	158
		% within Загальна національна ідентичність	90,4%	38,9%	85,4%
	Російською	Count	1	1	2
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
	І українською, і російською	Count	9	8	17
		% within Загальна національна ідентичність	5,4%	44,4%	9,2%
	Іншою	Count	1	2	3
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	11,1%	1,6%
	Суржиком	Count	5	0	5
		% within Загальна національна ідентичність	3,0%	,0%	2,7%
Total		Count	167	18	185
		% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 25

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	47,328 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	30,650	4	,000
Linear-by-Linear Association	20,426	1	,000
N of Valid Cases	185		

a. 7 cells (70,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Таблиця 26

Crosstab

			Загальна національна ідентичність		Total
			Українці	Інші національності	
48.6 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Чиновниками	Українською	Count	157	10	167
		% within Загальна національна ідентичність	94,0%	55,6%	90,3%

	Російською	Count	1	1	2
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
	І українською, і російською	Count	6	7	13
		% within Загальна національна ідентичність	3,6%	38,9%	7,0%
	Суржиком	Count	3	0	3
		% within Загальна національна ідентичність	1,8%	,0%	1,6%
Total		Count	167	18	185
		% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 27

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	35,485 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	21,654	3	,000
Linear-by-Linear Association	14,968	1	,000
N of Valid Cases	185		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Таблиця 28

Crosstab

			Загальна національна ідентичність		Total	
			Українці	Інші національності		
48.7 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Продавцями	Українською	Count	150	7	157	
		% within Загальна національна ідентичність	89,8%	38,9%	84,9%	
	Російською	Count	1	1	2	
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%	
	І українською, і російською		Count	7	10	17

	% within Загальна національна ідентичність	4,2%	55,6%	9,2%
Іншою	Count	1	0	1
	% within Загальна національна ідентичність	,6%	,0%	,5%
Суржиком	Count	8	0	8
	% within Загальна національна ідентичність	4,8%	,0%	4,3%
Total	Count	167	18	185
	% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 29

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	56,280 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	35,033	4	,000
Linear-by-Linear Association	12,510	1	,000
N of Valid Cases	185		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.

Таблиця 30

Crosstab

			Загальна національна ідентичність		Total
			Українці	Інші національності	
48.8 Якою мовою Ви спілкуєтеся з: Незнайомими людьми	Українською	Count	144	7	151
		% within Загальна національна ідентичність	86,2%	38,9%	81,6%
	Російською	Count	1	1	2
		% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
	І українською, і російською	Count	18	9	27
		% within Загальна національна ідентичність	10,8%	50,0%	14,6%
	Суржиком	Count	4	1	5
		% within Загальна національна ідентичність	2,4%	5,6%	2,7%

Total	Count	167	18	185
	% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 31

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	25,881 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	19,250	3	,000
Linear-by-Linear Association	17,368	1	,000
N of Valid Cases	185		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,19.

Таблиця 32

52. До якої Церкви (релігійної спільноти, конфесії) Ви належите? * Загальна національна ідентичність Crosstabulation

			Загальна національна ідентичність		Total
			Українці	Інші національності	
52. До якої Церкви (релігійної спільноти, конфесії) Ви належите?	Українська Православна Церква Московського патріархату	Count % within Загальна національна ідентичність	16 9,6%	1 5,6%	17 9,2%
	Українська Православна Церква Київського Патріархату	Count % within Загальна національна ідентичність	48 28,7%	2 11,1%	50 27,0%
	Українська Автокефальна Православна Церква	Count % within Загальна національна ідентичність	0 ,0%	1 5,6%	1 ,5%
	Я – просто православний	Count % within Загальна національна ідентичність	20 12,0%	6 33,3%	26 14,1%
	Греко-Католицька Церква	Count % within Загальна національна ідентичність	65 38,9%	2 11,1%	67 36,2%
	Римо-Католицька Церква	Count % within Загальна національна ідентичність	7 4,2%	2 11,1%	9 4,9%
	Протестантські та Євангелічні Церкви та спільноти	Count % within Загальна національна ідентичність	1 ,6%	0 ,0%	1 ,5%

Іудаїзм	Count	3	0	3
	% within Загальна національна ідентичність	1,8%	,0%	1,6%
Інше	Count	1	1	2
	% within Загальна національна ідентичність	,6%	5,6%	1,1%
Я віруючий, але не належу до жодної Церкви (релігійної спільноти)	Count	3	0	3
	% within Загальна національна ідентичність	1,8%	,0%	1,6%
Я невіруючий, атеїст	Count	1	0	1
	% within Загальна національна ідентичність	,6%	,0%	,5%
Важко відповісти	Count	2	3	5
	% within Загальна національна ідентичність	1,2%	16,7%	2,7%
Total	Count	167	18	185
	% within Загальна національна ідентичність	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 33

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40,717 ^a	11	,000
Likelihood Ratio	28,554	11	,003
Linear-by-Linear Association	7,262	1	,007
N of Valid Cases	185		

a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,10.